

DE NEDERIGE LEIDER

De Koning in zijn hemd

Hij heeft het stuur
uit handen gegeven

Jaap Cramer

‘We mogen heling
verwachten in het kwetsbare’

Oeds Blok

Hoe koud en akelig
was die stal nu echt?

Han Hagg

Onder
Weg

HOOPVOL EN
INSPIREREND

Kerstshow zonder Heiland

Al in september begint mijn plaatselijke tuincentrum met het opbouwen van de kerstshow. Een hele afdeling met een compleet kerstdorp, waar een treintje door winterse taferelen rijdt en kleine poppetjes rondjes schaatsen.

Op het moment dat ik een kerstboom in huis haal, loop ik er graag met mijn kinderen doorheen. Je hersens raken overprikkeld door de vele kleuren en de kerstliedjes die uit swingende kerstmannen schallen. Karren worden volgeladen met kerstprullaria om de donkere decembermaand door te komen. Het geeft me altijd een heel dubbel gevoel. Het is van de gekke, al die kitscherige dingen waarvoor veel geld wordt neergelegd. Aan de andere kant heeft het stiekem iets gezelligs.

Wie er in de show bekaaid afkomt, is onze Heer, geboren in Betlehem. Met moeite vind ik een hoekje waar een paar houten kerststallen en bijbelse figuren staan. Maria's en magiërs staan in rijen naast elkaar opgesteld. De figuren uit de Bijbel zijn *over the top* vormgegeven en foeilelijk. Een minimaal hoekje in de hele show. Dat is maar goed ook. Want onze Heiland heeft geen kerstshow nodig.

PETER HOMMES IS PREDIKANT VAN DE KONINGSHOF IN LEUSDEN EN REDACTEUR VAN *ONDERWEG*

Kijk niet omhoog

Tegen wie kijk jij op? Vaak zijn het succesvolle mensen die aandacht en bewondering oogsten. Sporters, actrices, kunstenaars, rijken, politici en bij jongeren popsterren en YouTubers. Sommigen ontvangen bijna goddelijke verering. Je zult maar in die positie zijn. Het lijkt me niet eenvoudig om je dan ook geen god te wanen en je niet verheven te voelen boven anderen. En om niet te grijpen naar wat je aan geld, seks of macht kunt krijgen.

Kerst leert me af om op te kijken naar mensen die zoveel meer hebben (bereikt) dan ik. Kerst leert me mijn bewondering te richten op wat veel minder opvalt. Om een kind in een voerbak te aanbidden. Maria had het al gezongen: 'heersers stoot Hij van hun troon' (Lucas 1:52). Dat doet de Machtige op een buitengewone manier. Hij maakt zich zwak. Als de Machtige ervoor kiest de zwakste te zijn, wat blijft er dan nog van de macht van de rest over?

» Kerst leert me af om op of neer te kijken «

Het verhaal gaat dat koningin Victoria ooit aan een groot banket aanzat met een Afrikaanse prins en heel veel andere Britse hoogwaardigheidsbekleders. Veel Britse tafelenoten keken neer op die barbaar uit Afrika. Hij leek niet echt op de hoogte van de etiquette. Toen hij zijn vingerwasbakje leegdrank, werd er gegniffeld en gegrinnikt. Maar koningin Victoria nam haar bakje en dronk het ook leeg. In een klap ontnam de vrouw die de macht van het machtige Britse imperium vertegenwoordigde de Britse hoogwaardigheidsbekleders hun gevoel van superioriteit. Ze stelde zich op hetzelfde niveau als de Afrikaanse prins die zich steeds meer op zijn gemak begon te voelen.

Dat doet God met Kerst. Zich klein maken, zodat de kleinen zich op hun plek voelen en de groten hun aanzien verliezen. Als God een kind in een voerbak wordt, waarom zou je dan nog opkijken naar de keizer in Rome? Als God een vluchteling wordt, wie durft dan nog neer te kijken op vluchtelingen? Als zijn leerlingen en vrienden eenvoudige mensen zijn, hoe zou ik me dan nog verheven kunnen voelen boven anderen? Als God een vriend van zondaars wordt, dan kan ik me maar beter onder de zondaars scharen. Kerst leert me af om op of neer te kijken.

BRAM BEUTE IS PREDIKANT VAN DE
BAZUINKERK IN KAMPEN EN REDACTEUR
VAN ONDERWEG

OnderWeg is een inspirerend magazine voor christenen die God en de kerk liefhebben en midden in het leven staan. *OnderWeg* schrijft over relevante en actuele thema's voor christenen en bevat rubrieken over jeugdwerk, missionaire kerk-zijn en Bijbelstudie. *OnderWeg* ontstond in 2015 uit een samenvoeging van *Opbouw* en *De Reformatie*.

Redactie

Bram Beute, Jaap Cramer, Peter Hommes, Jannet de Jong, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Jordi Kooiman (webredacteur), Jacomine Oosterhoff (eindredacteur), Annelies Smouter (eindredacteur), Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema), Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp, Els Veurink (hoofdredacteur).

Redactieadres

Nocturnestraat 12, 7323 LC Apeldoorn, redactie@onderwegonline.nl

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

Abonnementen

Jaarabonnement Papier Plus: € 61,50 (studenten € 30,75/Europa € 102,00/buiten Europa € 135,00).

Halfjaarabonnement Papier Plus: € 33,00.

Digitaal abonnement via een app: € 39,50 (studenten € 19,75).

(Digitaal) Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag in op www.onderwegonline.nl/abonneren.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Bestuur Persvereniging OnderWeg

Ellie Huisman, Arie Liebeek, Aad Lootens, Anko Oussoren, Henk Ruiter en Hillie van de Streek.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl, www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold Communicatievormgevers.
Rondweg 76, 8091 XK Wezep, 038-376 33 90, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

📄 www.facebook.com/onderwegonline
🐦 www.twitter.com/onderwegonline
📷 www.instagram.com/magazine_onderweg

8 INCOGNITO MODUS

'HOE IS HET OM JE JAS UIT TE DOEN?
HET STAATSIEGEWAAD, DE SUPERMAN-CAPE,
OM IN BURGER MENS ONDER DE MENSEN TE ZIJN?
IS HET EEN LAST DIE VAN JE SCHOULDERS VALT?'
REDACTEUR JAAP CRAMER LAAT ZIJN GEDACHTEN
GAAN OVER HET LEIDERSCHAP VAN JEZUS.

^

24 EYEOPENER KERSTMISVERSTANDEN

Het virus van de kerstromantiek zorgt ervoor dat onze fantasie rond het kerstverhaal op hol slaat. Maar wat voor onmens was die herbergier nu eigenlijk? En was echt het hele land in rep en roer vanwege de 'volkstelling'? Han Hagg neemt een paar details uit het kerstverhaal onder de loep.

28 OPINIE DE ZORGENDE KERK

Zorg bij ziekte en voor gezondheid passen in de roeping van de kerk. De verzorgingsstaat heeft deze taak van de kerken overgenomen, maar Bart Cusveller, lector Zorg en zingeving aan de Viaa, ziet ruimte voor een nieuw ambt in de kerken: de parochieverpleegkundige.

Stockbeelden: jaflippo/iStock (cover); José Antonio Luque Olmedo/Shutterstock (pagina 8); Spencer_Whalen/iStock (pagina 14); Rachel Strong/Unsplash, Baptiste/Unsplash (pagina 22); Photographie.eu/Shutterstock (pagina 28); Belitas/iStock (pagina 31); Ben White/Unsplash (pagina 34)

^

12 'RUIMTE VOOR HERSTEL'

MACHTSMISBRUIK KOMT OVERAL VOOR, OOK IN DE KERK. ELISE LENGKEEK GAAT IN GESPREK MET WICO VERBAAN. HIJ DOET ONDERZOEK NAAR MACHTSMISBRUIK, MAAR IS OOK VERTROUWENSPERSOON VOOR SLACHTOFFERS EN DADERS. 'IK PROBEER MIJN EIGEN OORDEEL LOS TE LATEN EN DOOR DE OGEN VAN JEZUS TE KIJKEN.'

^
32

ONTMOETING 'WAT MIJ DRIJFT, IS AANSLUITEN BIJ MENSEN'

Auteur en (s)preektrainer Paulien Vervoorn wordt blij van Openbaring 22, houdt van praktische preken en vindt kwaliteit in de kerk belangrijk. 'Preken is in gesprek gaan, maar op een andere manier. Ik hoop dat mensen het gevoel hebben dat ik met ze in gesprek ben.'

De Koning in zijn hemd

17 OVER ZACHTE KRACHTEN EN KWADE MACHTEN

'EEN LEIDER DIE VRIJ IS, ZAL GEEN MISBRUIK MAKEN VAN ZIJN OF HAAR MACHT', STELT OEDS BLOK. ALS PREDIKANT EN COACH HEEFT HIJ JARENLANGE ERVARING MET LEIDERSCHAPSDYNAMIEK. 'VRIJHEID IS: WETEN DAT JE NIET GAAT LEVEREN WAT MENSEN WILLEN, DAT JE GEEN HELD BENT, DAT JE NIET ALLES KAN EN DAT JE HET NIET ALTIJD WEEET.'

^

Ieders dienaar

Zondagochtend, derde advent. Rustig zit ik in de kerkbank tot de inleiding op de preek over Marcus 9. Dat gedeelte vertelt over de leerlingen die onderweg zijn en ruziën over wie de belangrijkste is. In die inleiding komt zomaar het woord 'onderweg' een heel aantal keren voorbij, als de vraag centraal staat: 'Hoe ben jij onderweg?'

Het is gedaan met mijn rust: 'Onderweg? Hoe ben ik *OnderWeg*? Verhip! Ik heb m'n column voor *OnderWeg* nog niet af...! Wanneer was de deadline? Zal ik even spieken in mijn agenda nu of valt dat op?' Zie op die manier nog maar eens je aandacht bij de preek te houden. Ho, stop, opletten nu! Het lijkt warempel wel of de preek zich verder toespitst op het kerstnummer van *OnderWeg*. In Marcus 9 vervolgt Jezus zijn gesprek en zegt: 'Wie de belangrijkste wil zijn, moet de minste van allemaal zijn en ieders dienaar.' Mijn gedachten dwalen verder: 'Hoe ben je ieders dienaar?'

>> Onze koffiezaal werd een huiskamer <<

In de achterliggende weken vond een groep van zo'n vijftig Afghaanse vluchtelingen in onze kerkzalen een plek om op adem te komen. Slapen deden ze in een hotel vlak bij de kerk. Op zondag kwam de vraag - op dinsdag begon de opvang. 'We voelden ons direct geroepen', zei een gemeentelid. Zo werd onze koffiezaal tijdelijk een huiskamer. Van alle kanten boden mensen hun hulp aan: gemeenteleden en studenten, buurtbewoners en de praatgroep van ex-verslaafden. Elke avond in die weken kwamen ze om het eten op te scheppen en samen te eten met de vluchtelingen, voor een gesprek en een potje tafeltennis. Inmiddels zijn de vluchtelingen vertrokken naar een nieuwe opvangplek. Ze blijven in het Nederlandse opvangsysteem niet lang op dezelfde plek. Wat blijft, is een besef van samen de schouders eronder, om te helpen.

Is dit iets van het dienen van ieder? Het raakt aan de diaconale rol van een gemeente, zo'n stap naar buiten - je uitstrekken naar mensen van buiten je eigen kerkgemeenschap.

En die preek? Ik zal onze dominee toch maar eens vragen of hij voortaan kan preken over 'samen op weg zijn' in plaats van over 'onderweg zijn', dan is de kans wellicht wat kleiner dat ik zo afgeleid word. En nu die column nog schrijven.

Magnificat

Bij vier zinnen uit het loflied van Maria koos fotograaf en predikant Maarten Boersema foto's van vrouwen van over de hele wereld. In de sporen van Maria ontvluchtten ze hun moederland vanwege gevaar, armoede of oorlog.

Op deze foto zien we de Armeense Hayarpi Tamrazyan. Deze foto werd gemaakt in de GKv in Katwijk waar ze samen met haar ouders, broer en zus is opgevangen. Later verhuisden ze naar de Bethelkerk in Den Haag. Nu ze een verblijfsvergunning hebben gekregen, hoeven ze niet meer in kerkasiel te verblijven.

De tweede foto (pagina 10) toont een vrouw in een vluchtelingenkamp in de Nigeriaanse stad Jos. Zij ontvluchtte de noordelijke regio van haar land vanwege terreur onder Boko-Haram.

De derde foto (pagina 16) laat een oude vrouw zien in de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba. Zij ontvluchtte het grensgebied met Eritrea vanwege geweld. Ze leeft voornamelijk op straat.

De laatste foto (pagina 21) werd gemaakt op het Griekse eiland Lesbos en toont een moeder en kind die blij zijn dat ze de oversteek hebben overleefd.

Maria zei:

*'Mijn ziel prijst en looft de Heer,
mijn hart juicht om God, mijn redder:
Hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienaar.
Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig prijzen,
ja, grote dingen heeft de Machtige voor mij gedaan,
heilig is zijn naam.*

*Barmhartig is Hij, van geslacht op geslacht,
voor al wie Hem vereert.
Hij toont zijn macht en de kracht van zijn arm
en drijft uiteen wie zich verheven wanen,
heersers stoot Hij van hun troon
en wie gering is geeft Hij aanzien.*

*Wie honger heeft overlaadt Hij met gaven,
maar rijken stuurt Hij weg met lege handen.
Hij trekt zich het lot aan van Israël, zijn dienaar,
zoals Hij aan onze voorouders heeft beloofd:
Hij herinnert zich zijn barmhartigheid
jegens Abraham en zijn nageslacht,
tot in eeuwigheid.'*

Lucas 1:46-56 (NBV21)

‘Mijn hart juicht om God,
mijn redder:
Hij heeft oog gehad voor
mij, zijn minste dienaars.’
(Lucas 1:47,48a)

Incognito modus

Hoe is het om je jas uit te doen?
Het staatsiegewaad, de superman-cape,
om in burger mens onder de mensen te zijn?
Is het een last die van je schouders valt?
Jezus zet de incognito modus aan.
En dan niet eens als de koning in een cockpit,
maar Hij heeft het stuur echt uit handen gegeven.

Hoewel ... Als je de engelen moet geloven,
is Hij toch niet helemaal incognito:
Zij kunnen niet stil blijven.
Ze herkennen Hem, eren Hem en scanderen hun *Ere zij God*
als een nieuw en logisch couplet na het *Heilig, heilig, heilig*.

Later hoeft Jezus maar met zijn vingers te knippen
en diezelfde legioenen staan klaar:
de hemel in opperste staat van paraatheid,
in de hoge, in de hoogste stand.
Maar het is pure zelfbeheersing, totale almacht,
om ervoor te kiezen daarvan geen gebruik te maken.

Hoe was het voor Jezus om van al die luister
afstand te doen?
Ontluisterend? Afzien?
Om de gedaante van een slaaf aan te nemen.
Om te leren gehoorzaam te worden, zelfs tot in de dood.
Hij legt het af.

God gooit zijn gewicht niet in de strijd,
maar wordt een lichtgewicht.
Zeven, acht pond misschien?
Hij drukt niet met een vinger op de weegschaal
om het lot te beïnvloeden.
Hij manipuleert niet, hij schreeuwt niet,
alleen een babyhuiltje.
Hij slaat niet op tafel met gebalde vuisten,
alleen knuistjes,
op zoek naar de borst van moeder.
Hoe is het om je jas uit te doen, in je hemd te staan?
Een schim van jezelf.
Hij die sprak en het was alzo, het woord van de beginne.
Dat Woord moet nu eerst leren brabbelen.
Hij die zin gaf aan het al, moet eerst zindelijk worden.
Nog voor Hij zijn eerste stapjes zet, wordt Hij
onder de voet gelopen,
moet Hij vluchten voor zijn leven.
Want wie het leven wil behouden, zal het verliezen.

Herodes trok de jas nog eens goed aan,
want het is guur als je bang bent voor buiten.
Overleven is echt hard werken:
richting Rome weten welke hielen je moet likken;
wat betreft Betlehem weten wie je wanneer

de kop moet indrukken.
Hij walst over tig stambomen heen.
Reken er maar niet op
dat hij het geknakte riet weer opricht.
Tja, macht der gewoonte.

Daaronder de angst om die macht kwijt te raken:
straks wordt een ander koning. Grijp ik naast de macht.
Dus: oefen je invloed uit op anderen,
verlies je eigen invloed niet.

Herodes had dit inzicht. Zelfkennis en mensenkennis
liggen dicht bij elkaar.
Je houdt mensen onder de duim en hebt
altijd wat achter de hand.
Dit is toch hoe onze 'ellebogenwereld' werkt?
Als je niet bovenaan komt, raak je onderop.
Vertrapt, onder de voet gelopen
door de mensen die wél willen en kunnen,
die wél hun mond opendoen, assertief zijn.

Het recht van de sterkste is de overlevingsstrategie.
Survival of the fittest: de wet in deze gevallen wereld.
Wordt macht uitoefenen daar niet altijd misbruik?
Overleven ten koste van iemand anders.
Je medemens als concurrent.
Herodes heeft geleerd te overleven. Hij laat geen ruimte
aan concurrenten.
Elke dreiging van opstand wordt in de kiem gesmoord.
Er is toch geen koning der koningen?

Wat als God nu, net als wij, wél met zijn ellebogen
had gewerkt?
Ons patroon is koste-wat-het-kost overleven.
Wat als Hij dat had overgenomen?
Gehoorzaam geworden aan die wet
van deze gevallen wereld
dat alleen de sterken recht van spreken hebben?
Had ik dan ooit durven geloven
dat Hij het einde was,
dat de wet van deze gevallen wereld
doorbroken kon worden?
Ik niet. Dan was het van hetzelfde laken een pak geweest.
Dan had God zich geschaard in het rijtje
typisch menselijke mensen,
als Kaïn, Lamech, Nimrod en Herodes.

Machtige mannen met een grote bek.
Dan was het Woord een kreet geworden.

Maar ere zij God!
Want Jezus is anders.
Zijn macht is van een andere orde.
Hij zet al onze zelfredzame overlevingsstrategieën
op hun kop.
Hij is een kunstenaar, zo één met zijn werk
dat Hij ermee samensmelt.
Die opgaat in het doek dat voor Hem vallen zal.

Hoe het voor Hem was om zijn jas, het staatsiegewaad
uit te doen, weet ik niet.
Op een goeie vrijdag zullen we Hem het hemd
van het lijf vragen.
Dan jassen we zijn leven erdoor.
We overvragen Hem
tot Hij zich overgeeft aan jouw en mijn machtsmisbruik.
We pressen Hem een extra mijl te gaan.
We nemen zijn mantel af
en, naakt geboren, laat Hij zich ook
het onderkleed ontnemen.

Het is geen last die van zijn schouders valt,
maar God die zijn schouders onder zijn schepping zet.
Om de schepping liefdevol in te bakken
en het kwaad af te bakken.
Want het is zo guur als je buiten blijft.
Om het zuchten en steunen van de kosmos op te vangen.
Om de eindeloze reeks aan grootsprakerige
machthebbers te doorbreken.
Hij is alles wat ons ontbreekt: pure zelfbeheersing
en de totale almacht om te kiezen daarvan geen
gebruik te maken.
Daartoe is Hij geboren, niet geschapen,
doorboord en wel geschopt.
En Hij laat het allemaal gebeuren.

Ik weet niet of ik Hem incognito zou herkennen.
Want Hij is zo anders, zo'n mysterie.
Maar zó wordt het recht van de sterkste
door de sterkste berecht.

Je moet wel machtig sterk zijn om van je kracht
geen gebruik te maken.
Dat is Kerst. Jezus bewijst zijn almacht en doet het voor:
in mijn zwakheid ben Ik sterk.

‘Ja, grote dingen heeft de
Machtige voor mij gedaan,
heilig is zijn naam.’

(Lucas 1:49)

Bezoek aan Lesbos

Advent was dit jaar nog maar net begonnen, of er dook een piepklein item in het nieuws op: de paus bezoekt migranten op Lesbos. Hij keek ze aan, sprak met ze en liet zich omhelzen. Ook legde hij zegenend zijn handen op en aaide kinderen over hun hoofd. Mensen en kinderen – in het verdomhoekje van Europa – kregen zijn volle aandacht. Gewoon menselijk contact leek even belangrijker dan corona. Het moet een weldaad geweest zijn voor deze mensen.

Vijf jaar geleden was de paus er ook. Toen bij het vluchtelingenkamp Moria, bevolkt door twintigduizend migranten. Terwijl er maar voor drieduizend mensen onderdak, water en sanitair beschikbaar was. Dit kamp brandde vorig jaar af. De mensen en kinderen van toen kwamen ergens anders terecht. Nu proberen er ruim tweeduizend mensen te overleven in containers. Ze hopen ooit een veilig plekje in deze wereld te vinden.

» 'Wat voor wereld wil je ons geven?' «

Intussen kijkt Europa niet alleen niet toe, maar weg. Omdat we ons geen raad weten met deze mensen. We horen van dodelijke pushbacks: migranten die terug de zee ingedruwd worden. Filmpjes tonen het bestaan hiervan aan, maar veel politieke wil om dit aan de kaak te stellen lijkt er niet te zijn. Integendeel, mensen die de afgelopen jaren reddingsoperaties uitvoerden, krijgen een proces aan hun broek. Hulp bieden aan migranten en hun kinderen die dreigen te verdrinken lijkt een misdaad te zijn. Je kunt beschuldigd worden van spionage en mensenhandel en een celstraf tot 25 jaar riskeren!

Zo priesterlijk als hij deed, zo profetisch sprak de paus: 'De omstandigheden waarin zij leven zijn mensonterend. Als we opnieuw willen beginnen, moeten we naar de gezichten van de kinderen kijken. In hun onschuld zit onze toekomst. Ze dagen ons geweten uit en vragen ons: wat voor wereld wil je ons geven?'

'Had hij een oplossing?' luidde de vraag aan de NOS-correspondent. Nee, die had hij niet. Misschien is het begin van een oplossing wel een bezoek zoals dit. Begon Zacharias zijn lofzang niet met: 'Geloofd zij de Here, de God van Israël, Hij bezoekt zijn volk!' Zijn verlossing begon met bezoeken en omzien.

De paus lijkt Hem goed te kennen...

ROEL VENDERBOS IS GEESTELIJK
VERZORGER BIJ HET BAKEN IN ELBURG

Fusie NGK en GKv in Hardinxveld-Giessendam

Vanaf 1 januari vormen De Bron (GKv) en Kerk van hoop (NGK) in Hardinxveld-Giessendam één (samenwerkings) gemeente onder de naam: De bron, een kerk van hoop. De fusie is de uitkomst van een proces van samenwerking dat twintig jaar geleden begon. Daarin is eerst teruggekeken naar de breuk in de jaren zestig, verdriet gedeeld en schuld beleiden over gemaakte fouten. Vervolgens is de samenwerking stap voor stap geïntensiveerd. De nieuwe gemeente telt circa duizend leden en heeft dominee P.J. Weij (voorheen NGK) als eerste predikant.

Meer nieuws staat op pagina 38.

ADVERTENTIE

OnderWeg

HOOPVOL EN INSPIREREND

Deel hoop en inspiratie!

Geef een gratis (digitaal) proefabonnement op magazine *OnderWeg* cadeau!

- 4 nummers gratis op de mat en/of lezen via onze eigen app.
- Toegang tot de website van magazine *OnderWeg*, met alle eerdere artikelen terug te vinden in het online archief.

> Proefabonnement nemen kan via onderwegonline.nl/gratis
Of scan de QR-code.

Machtsmisbruik is dichterbij dan je denkt

Machtsmisbruik lijkt vaak ver van je bed. Dat is vooral iets voor wereldleiders. Maar onderzoeker Wico Verbaan ziet dit anders: 'Iedereen is vatbaar voor machtsmisbruik.' Dat blijkt ook uit de twee ervaringsverhalen in deze reportage.

Wico Verbaan (49) is onderzoeker en gecertificeerd vertrouwenspersoon bij onderzoeksbureau Restment. Hij onderzoekt al meer dan 25 jaar misstanden op het gebied van ethiek, fraude en integriteit. Aanvankelijk voor banken en verzekeraars, sinds 2016 ook voor kerken, scholen, NGO's (niet-gouvernementele organisaties) en zorgorganisaties. Daarnaast verzorgt hij opleidingen, trainingen en adviestrajecten op zijn vakgebied. Wico is getrouwd, vader van vier kinderen, woont in Nijkerk en is lid van de GKv Nijkerk.

Met machtsmisbruik heeft Wico Verbaan als onderzoeker en vertrouwenspersoon vaak van doen. Niet alleen bij (grote) ondernemingen, maar ook in scholen, zorgorganisaties, kerken en relaties. Restment is geen christelijk bedrijf, maar wel een bedrijf waar veel christenen werken. Via hun brede netwerk wordt hij uitgenodigd om incidenten te onderzoeken en af te wikkelen. Wie is er met name gevoelig voor machtsmisbruik? Komt het bijvoorbeeld onder christenen minder voor dan bij niet-christenen? 'Iedereen is vatbaar voor machtsmisbruik. Zowel om slachtoffer als pleger te worden. Het zijn dus zeker niet alleen persoonlijkheidstypes als narcisten, die uit zijn op macht en daarmee aan de haal gaan', legt hij uit.

Welke vormen van machtsmisbruik kom je tegen?

'Er kunnen persoonlijke belangen in het spel zijn, corruptie, maar ook verwijtbare nalatigheid, financiële schendingen of seksuele intimidatie.' Deze opsomming is geenszins volledig, maar volgens Wico is er altijd sprake van een afhankelijkheidsrelatie. Die bestaat automatisch tussen een leidinggevende en een ondergeschikte, maar kan ook ongemerkt groeien tussen twee gelijkwaardige partners. Bijvoorbeeld in een huwelijk als de kostwinner ook thuis de dienst uitmaakt en de partner beperkt in diens vrijheid. Wico vat de drive

die aanzet tot machtsmisbruik samen als het GSM-principe: Geld, Seks en Macht. Of te wel: Ik wil iets, wat niet van mij is, *hoe dan ook* hebben: meer geld, meer seks, meer macht. 'Vaak zijn deze zaken met elkaar verweven. Wanneer je je daaraan schuldig maakt, ga je al snel normaal vinden wat je doet.'

Welke vorm van machtsmisbruik springt eruit?

'Seksuele intimidatie in allerlei vormen. De subtielere vormen zijn in de meerderheid. Zowel plegers als slachtoffers kunnen hun eigen grenzen verleggen en met open ogen een fuik inlopen. Soms begint zoiets met onschuldige complimenten die uitmonden in stalkgedrag of pastorale zorg die niet stopt met samen bidden. Op scholen maak ik soms verschrikkelijke dingen mee. Zoals met een vijftienjarig onzeker meisje dat door de leukste jongen van de klas benaderd werd met uiteindelijk seksuele bedoelingen. Hij ging steeds verder en zij liet het toe. Uit angst, omdat hij dreigde intieme foto's van haar met de klas te delen. Pas toen de situatie onhoudbaar werd – inmiddels werd ze drie tot vier keer per dag door hem aangerand – is ze hulp gaan zoeken, beschaamd over haar eigen rol, doodsbang voor de gevolgen.'

» Ik wil iets dat niet van mij is hoe dan ook hebben «

Dit voorbeeld illustreert hoe het afhankelijk maken een sluipend proces is. Een herkenbaar patroon dat te duiden is vanuit deze gedragsdriehoek: als jij (als pleger) in een bepaalde situatie druk van buitenaf ervaart en de gelegenheid doet zich voor die druk te verlichten, dan ga je je gedrag rationaliseren, rechtvaardigen: je houdt jezelf voor dat wat je doet aanvaardbaar of normaal is. Dat rationaliseren is soms doortrapt, maar vrijwel altijd een glijdende schaal.' Voorbeelden heeft Wico te over: 'Ik zit financieel nu even krap; er is toch niemand die me controleert, dus kan ik best even iets uit de kas van de vereniging lenen', maar ook: 'Die knuffel met mijn pastoraal, ach, het was alleen die ene keer.'

Welke vormen hebben de meeste impact?

'Ik ben geneigd te zeggen: seksueel misbruik. Als je lichamelijke integriteit wordt geschonden, subtiel of niet, laat dat onuitwisbare sporen na. Maar daarmee doe je een slachtoffer dat jarenlang is gepest tekort. Elke vorm van machtsmisbruik beschadigt iemands zelfbeeld. Wanneer het echter jaren heeft geduurd en de angst en afhankelijkheid iemand volledig hebben lam gelegd, is de impact navenant ernstiger. Denk aan alles overheersende angsten, depressies en eetstoornissen tot verslaving toe en zelfs suïcide.'

>>

Het duurt vaak lang voordat een slachtoffer hulp zoekt, Wico wijt dat vooral aan de angst niet geloofd te zullen worden, 'want 'de pleger heeft zo'n goede naam' of: 'had ik zelf niet veel eerder mijn grenzen moeten aangeven?' Mensen geven zichzelf vaak de schuld dat ze misbruikt zijn. Bovendien hebben ze lang in eenzaamheid geleden voordat ze definitief vastlopen en hulp zoeken.'

Hoe voorkom je machtsmisbruik?

'Door open gesprekken te voeren over de risico's van je positie ten opzichte van iemand die afhankelijk is van jouw interventies. Heb jij gevoelens voor een pastoraal of leerling gekregen of ben je bang dat je die zou kunnen krijgen? Je kwetsbaar durven opstellen in jouw kerkenraad of team en deze kwetsbaarheid bespreken, is veel belangrijker dan de regel 'als man niet alleen bij een vrouw op bezoek gaan'. Kerken zijn niet klaar met vertrouwenspersonen aan te stellen. Deze vertrouwenspersonen worden alleen opgeleid om in geval van (seksueel) misbruik in ambtelijke situaties te kunnen acteren, maar niet om andere vormen van machtsmisbruik te onderkennen, zoals discriminatie, fraude met geld enzovoorts. Aan de TUK geef ik om die reden masterclasses aan beginnende predikanten over 'Gedoe in de kerk'. Machtsmisbruik komt daarin zeker aan de orde.'

Wat doet dit werk met jouzelf als mens, als christen?

'Als onderzoeker doe ik aan waarheidsvinding. Als vertrouwenspersoon ben ik het luisterend oor voor

slachtoffers en plegers die hun verhaal kwijt willen en bied ik hun ondersteuning of coaching. Als het om plegers gaat, probeer ik mijn eigen oordeel los te laten en door de ogen van Jezus te kijken. Ik ben zelf ook een zondig mens en ook ik kan in een fuik stappen. Wat ik zeker weet: de enige Redder die naar deze wereld vol geweld en misstanden is afgedaald, heeft ook voor plegers de weg vrijgemaakt voor vergeving en herstel. Helaas heb ik te vaak meegemaakt dat een pleger in diens thuisgemeente geen leven meer heeft nadat 'het' naar buiten is gekomen. Dat raakt mij. Ik heb meegemaakt dat een man die zijn macht had misbruikt, zich daarvan bewust was geworden. Nadat hij alles had opgebiecht, is hij voor de trein gesprongen. Hij zag de weg naar herstel niet meer. Juist in de kerk zou ruimte voor herstel moeten zijn. Dat is overigens niet hetzelfde als iets onder het tapijt vegen. Ik wens en bid alle kerken een liefdevolle en vergevende aanpak toe.'

Machtsmisbruik op de werkvloer

Als marketeer werkte Ciska (35) direct onder een directeur die haar zelf had uitgenodigd voor hem te komen werken. In het begin werd ze overal bij betrokken, kreeg ze complimenten te over en werd ze 'heel belangrijk' gemaakt. Na enkele weken werd hij echter met de dag narriger.

'Hij raakte direct geïrriteerd als ik naar zijn oordeel iets niet goed deed. Steeds vaker deed hij mijn ideeën af als tijdverspilling en werd hij onvoorspelbaarder in zijn gedrag. Ik werd bijvoorbeeld gevraagd een marketingplan te maken. Bij mijn presentatie bleek zijn idee daarover inmiddels al 180 graden gedraaid. Over veranderingen werd ik niet langer geïnformeerd. Ik heb meegemaakt dat een collega mij iets kwam vragen, waaruit bleek dat de opdracht bij meerdere mensen was uitgezet. Of hij presenteerde mijn ideeën zonder blikken of blozen als de zijne.' Daarbij bleef het niet. Terwijl bij Ciska de onzekerheid groeide over haar eigen rol en functioneren, negeerde haar baas haar meer en meer. 'Hij zei geen gedag meer als ik op kantoor kwam, beantwoordde belangrijke mails niet meer, kwam niet opdagen op het werkoverleg, ontkende eerder gemaakte afspraken. Tijdens

meetings negeerde hij elk plan dat ik in overleg met collega's had gemaakt. Het erge was: de collega's die mij input hadden geleverd, durfden ook niets te zeggen - bang voor de gevolgen wanneer ze hem zouden tegenspreken.'

Camera's

Wat dat met Ciska deed, was op termijn erg beschadigend. 'Ik ging ernstig twijfelen aan mezelf. Mijn baas gaf mij constant het gevoel dat ik een grote sukkel was, beschuldigde mij van leugens. Dus probeerde ik steeds meer bevestiging te zoeken bij anderen. Informeel vond ik die wel, maar officieel nooit. Ik sliep slecht. Elke keer als er een mailtje binnenkwam, verstijfde ik: als het maar niet van mijn baas zou zijn. We werden met camera's in de gaten gehouden. Daar kwam ik achter, doordat hij een *print screen* naar een collega stuurde

» Mijn baas gaf mij constant het gevoel dat ik een grote sukkel was «

met de vraag waarom we in hemelsnaam op een bepaalde plek met z'n vieren zaten te praten. Ik wist nooit of datgene wat ik aan het doen was voor het bedrijf zin had. Het kon elk moment door hem worden gekraakt als niet ter zake doend. Dat maakte me heel onzeker en angstig. Ik was bezig burned-out te raken.'

Ciska zocht hulp bij een coach die haar aanraadde om elke afspraak minutieus vast te leggen. Alleen al om zichzelf te bewijzen dat zij zelf niet 'gek' was. Zo leerde ze patronen te lezen in het gedrag van haar baas, die – naar Ciska inmiddels begreep – een narcistische persoonlijkheidsstoornis had. Ze

leerde zich beter wapenen tegen zijn aanvallen, al wist ze dat ze per definitie nooit gelijk van hem zou krijgen. Haar contract zou aflopen en ze had zelf tijdig aangegeven geen verlenging te willen, maar bizar genoeg werd ze voor het einde van de contractperiode van de ene op de andere dag vervangen door een opvolger, die ze in één dag moest inwerken. 'Daarna werd ik naar huis gestuurd en moest ik mijn laptop en telefoon op het bedrijf achterlaten.'

Inmiddels is Ciska een paar jaar verder, maar bij de geringste tegenslag steken de oude twijfel en onzekerheid weer de kop op, vertelt ze. 'Die enorme behoefte aan bevestiging blijft, vrees ik, maar ik weet inmiddels ook dat het op de werkvloer ook gewoon fijn kan zijn.' Voor haar nieuwe baan heeft ze bij haar sollicitatiegesprek aangegeven dat ze beschadigd is geraakt door een narcistische werkgever en dat positieve feedback krijgen voor haar belangrijk is, juist wanneer ze een fout zou maken. Gelukkig kan Ciska haar creativiteit nu wel kwijt in haar werk. Ze is erg dankbaar voor de waardering van haar collega's en baas.

Machtsmisbruik in de kerk

Steven (63) werd drie jaar geleden lid van een midden-orthodoxe PKN. In dezelfde tijd aanvaardde ook een kersvers beroepen predikant zijn ambt. Een jaar later werd Steven verkozen tot ouderling. Na twee jaar heeft hij echter ontheffing uit zijn ambt van ouderling aangevraagd vanwege de in zijn ogen scheefgegroeide machtsverhouding tussen zijn kerkenraad, het moderamen en de predikant.

'Na mijn toetreding viel mij al snel op dat ik vrijwel het enige kerkenraadslid was dat onze predikant aansprak op zijn eigenzinnige manier van theologische thema's behandelen. Het merendeel daarvan draaide om wat onze predikant interessant en belangrijk vond tot en met de wijze waarop hij in die lijn de heilige sacramenten van doop en avondmaal bediende. Elke vorm van opbouwende kritiek van mijn kant pareerde onze predikant met de woorden: "Dat is jouw mening, daarmee doe ik niets." Mij bleek bij nader onderzoek dat het moderamen officieus de koers en visie van onze kerkelijke gemeente bepaalde en dat onze predikant zich daarin nogal autocratisch opstelde. De kerkenraad werd bij die besluitvorming niet betrokken, maar achteraf geïnformeerd: zus en zo gaan we het doen. Ik had bij deze gang van zaken al eens de vinger gelegd, omdat elke predikant hiermee zo veel macht krijgt toebedeeld,

dat hij praktisch gezien in z'n eentje een hele gemeente op sleeptouw kan nemen.' De kerkenraad had zichzelf dus buitenspel gezet en zag daarin geen probleem, vertelt Steven. 'De voorzitter van de kerkenraad toonde begrip voor mijn zorgen, maar deelde ze niet. Ze voegde zich eenvoudig naar wat de dominee voor ogen had, zonder kritisch tegenwicht. Als ambtsdrager kon en wilde ik niet langer verantwoordelijkheid dragen voor deze situatie.' Het verhaal van Steven roept veel onbeantwoorde vragen op: wat gebeurt er eigenlijk als zoiets zich voordoet? Zijn het de ego's die te veel ruimte krijgen? Is het gebrek aan onderling vertrouwen? Vangen de kerkelijke structuren de verschillen van inzicht onvoldoende op? Of gaat het hier om tekortschieten in onderlinge liefde?

ELISE LENGKEEK IS JOURNALIST EN AUTEUR

Ciska en Steven zijn beiden getraumatiseerd door wat hen is overkomen, daarom hebben zij gefingeerde namen. Hun echte gegevens zijn bekend bij de redactie.

‘Heersers stoot Hij
van hun troon
en wie gering is
geeft Hij aanzien.’
(Lucas 1:52)

BEELD MAARTEN BOERSEMA

Zachte krachten onttronen kwade machten

‘Een leider die vrij is, zal geen misbruik maken van zijn of haar macht’, stelt Oeds Blok. Als predikant, pionier en coach heeft hij jarenlange ervaring met leiderschapsdynamiek. Toch beseft hij sinds hij in aanraking kwam met de theorie van *Undefended Leadership* pas hoe fundamenteel vrijheid is voor goed leiderschap. Maar gegrond zijn in vrijheid is een lange weg, heeft hij zelf ervaren. Het is een weg waarin kwetsbaarheid en kracht worden samengevoegd – iets waar Jezus ons, met zijn komst op aarde, in is voorgegaan.

Waar de ‘kracht van kwetsbaarheid’ nogal eens instrumenteel wordt ingezet om nóg succesvoller te worden, heeft Oeds Blok een ander verhaal. Weg van de norm om je potentieel te ontwikkelen en alles eruit te halen wat erin zit – het zijn juist dat soort ideeën die een voedingsbodem creëren voor machtsmisbruik, ziet Blok. Voeg daaraan toe: te veel verantwoordelijkheid en taken, weinig willen of kunnen loslaten en een omgeving die dit alles in stand houdt door het verlangen naar een volmaakte leider: alle ingrediënten voor machtsmisbruik zijn een feit. ‘Deze patronen doorbreken kan alleen vanuit vrijheid. Het is niet voor niets een van de belangrijkste doelen van *Undefended Leadership*: vrij zijn om dingen los te laten’, vertelt Blok.

‘Die vrijheid begon voor mij toen ik in 2012 mijn baan als predikant losliet. Toen kwam er ruimte voor mijn verhaal; daarvoor was ik vooral bezig met het zorgen voor anderen. Die ruimte werd nog groter toen ik in aanraking kwam met *Undefended Leadership*, een leiderschapsbenadering van de Britse bioloog, theoloog en filosoof Simon Walker. Zijn ideeën spraken me zo aan dat ik er meer mee wilde doen en contact met hem zocht. Hij zorgde ervoor dat ik samen met een goede

vriendin, Liesbeth van Tongeren, hier in Nederland verschillende trainingen kon volgen. Zo kregen we uiteindelijk de certificering om zelf ook trainingen te gaan geven, waarna Liesbeth en ik het *Instituut voor Undefended Leadership* oprichtten. Hiermee hebben we in de afgelopen vijf jaar zo’n tweehonderd mensen, via trajecten van een half jaar, mogen begeleiden naar een vrijere manier van leidinggeven – voorbij de noodzaak van zelfbehoud.’

Er zijn talloze leiderschapstheorieën. Wat maakt dat juist de theorie van *Undefended Leadership* jou zo aanspreekt?

‘De meeste leiderschapstheorieën gaan over hoe je een goede leider moet zijn. Van dat soort boeken had ik al veel gelezen. Onderhand merkte ik dat ik bleef

>>

Oeds Blok (1970) is opgeleid als theoloog, gediplomeerd coach en heeft ervaring als leider, pionier en docent.

 www.undefendedleader.nl

worstelen met mijn leiderschapsrol als predikant en later als pionier. Walker begint zijn boek *The Undefended Leader* met de constatering dat je manier van leidinggeven alles te maken heeft met hoe je in je jeugd gevormd bent. Dat is een heel andere invalshoek. Waar ik tegenaan liep als leider had dus alles met mijn geschiedenis te maken. Ik was zo gericht op de goedkeuring van anderen dat ik voortdurend bezig was me aan te passen. Ik vond het erg lastig om grenzen te stellen, nee te zeggen of ergens voor te gaan staan. Ik had altijd mijn voelsprietten uit: wat denkt die ander, voelt die ander, wat heeft hij of zij van mij nodig? Het duurde lang voordat ik volledig het verband met mijn jeugd kon erkennen. Ik bagatelliseerde wat er was gebeurd, had nog niet de moed en de ruimte om het helemaal onder ogen te komen – ook vanuit loyaliteit naar mijn ouders. Eigenlijk kwam ik pas begin dit jaar op de ‘bodem’ van mijn verhaal terecht door een heftige situatie in de wijk waar ik pionier ben.

» ‘Ik had altijd de voelsprietten uit’ ‹

Toen ontstond er ruimte om te zien dat ik al mijn leven lang het verdriet en de angst met me meedraag die in mijn jeugd is ontstaan. Mijn vader was psychisch niet in orde en had regelmatig woede-uitbarstingen. Hierdoor moesten wij als kinderen, samen met onze moeder, voortdurend alle zeilen bijzetten om te proberen de woede van mijn vader te voorkomen. Met dat ik dit voor mezelf kon uitspreken en erkennen, kon ik zien hoe onvrij ik altijd was geweest en hoezeer ik nog tot in elke vezel werd bepaald door wat er toen is gebeurd, kon ik eindelijk proeven aan écht vrij zijn. We noemen dit in onze begeleiding niet voor niets *the long walk to freedom*.

‘De vrijheid om dingen los te laten’ noem je een belangrijk doel van *Undefended Leadership*. Hoe kan deze vrijheid helpen machtsmisbruik te voorkomen?

‘Vrijheid is dat je niet samenvalt met wat je kan of wat je doet. Zelf ben ik minder gaan doen, meer gaan delegeren, loslaten. Dat heeft een op een met macht te maken, met de vraag of je als leider de controle kunt loslaten. Ik heb het in heel wat kerken mis zien gaan, omdat de leider zijn macht niet neer kon leggen – dat kan ook een oudste, kosten of aanbiddingsleider zijn. Wat zou er zijn gebeurd als ze eerder taken hadden overgedragen, en daarmee ook anderen zeggenschap hadden gegeven? Dat had hen in staat gesteld

vrij te blijven. Ik zie vaak dat leider en organisatie samenvallen, waarbij de identiteit van de leider helemaal in zijn taak en rol zit. Onderhand adoreren de mensen om hem heen die leider en zo ontstaat er een ongezonde dynamiek, een voedingsbodem voor machtsmisbruik. De manier om dat te doorbreken is simpelweg door taken neer te leggen, dát is innerlijke vrijheid.’

Machtsmisbruik speelt zich af in een bepaalde context. In hoeverre is het de omgeving aan te rekenen als het mis gaat?

‘Al te vaak nagelen we leiders aan de schandpaal om vervolgens zelf de handen in onschuld te wassen. Machtsmisbruik is de vrucht van een ongezonde cultuur waarbij leiders niet vrij zijn om zichzelf te zijn, om mens te zijn. Het is zaak dat we in onze gemeenschappen in de spiegel durven kijken, zeker ook in de kerk: wat voor leiders hebben wij voortgebracht? Angstige leiders die hun grenzen niet durven aan te geven? Of die altijd maar doordenderen en denken dat ze moeten blijven presteren? Leiders die zich zo onveilig voelen dat ze zichzelf niet durven laten zien? Waar komt het vandaan dat er zo weinig rust is in kerken? Hoe komt het dat mensen zo weinig vertrouwen hebben in de kerk? Dat zijn grote vragen die we moeten durven stellen. Walker heeft het in dit verband over een ongezond psychologisch contract tussen de leider en de gemeenschap. De leider wordt geïdealiseerd, is op de voorgrond perfect – wat hij natuurlijk niet is – en krijgt daardoor de bewondering van zijn volgers. Op die bewondering teert die leider, vult daarmee zijn eigen emotionele tekort aan. Ondertussen nemen de volgers hun verantwoordelijkheid niet, want die projecteren alles wat zij zelf niet zijn op die leider.’

» ‘Ik kon eindelijk proeven aan echt vrij zijn’ ‹

Hoe kunnen we in de kerken onze verantwoordelijkheid nemen?

‘In ieder geval niet door brieven te gaan schrijven. Wel door iemand op te zoeken met een open vizier en vanuit je eigen kwetsbaarheid te bespreken wat er volgens jou misgaat. Door je mond open te doen als er bijvoorbeeld wordt geroddeld of als iemand dominant doet. Maar ook door het onbespreekbare, dat wat niet goed gaat, bespreekbaar te maken zonder direct een oordeel daarover klaar te hebben. Ruimte

voor het menselijke, het breekbare. Ruimte voor het besef dat de leider niet aan de verwachtingen gaat voldoen. Dat is vrijheid. Ook voor de leider zelf: weten dat je niet gaat leveren wat mensen willen, dat je geen held bent, dat je niet alles kan en hoeft te doen en dat je het niet altijd weet. Er zijn zoveel bijbelverhalen die ervan getuigen dat God juist in het verlies en de pijn aanwezig is. Dat in controleverlies en loslaten ons zoveel wordt gegeven, zo niet alles wat we nodig hebben. We mogen ontspannen in het besef dat we het niet allemaal van onszelf hoeven te verwachten.'

Wat betekent het kerstverhaal hierin voor jou?

'God koos ervoor op de meest kwetsbare manier op aarde te komen: als een baby in een voerbak. Het is bijzonder dat macht er zo uit kan zien. God wil de wereld vernieuwen en

begint op deze manier daaraan. Leiderschap wordt vaak verbonden aan sterke kracht: de leider weet wat er moet gebeuren en baant de weg. Maar in het evangelie gebeurt iets wat Walker 'zachte kracht' noemt. Dat begint al bij Zacharias en Elisabet, twee oude mensen zonder kinderen. Zo gaaf dat het evangelie van Jezus juist daarmee begint!

» ***'Vrijheid is ruimte voor het menselijke'***«

En dan Maria, een meisje van zestien, die wordt uitgekozen als moeder van Jezus. Wanneer een engel haar dat nieuws komt brengen, komt de heilige Geest over haar en zingt ze

een profetische lofzang: "God heeft omgekeken naar mij, de minste van de dienstmaagden." Het is duidelijk: Gods macht is geen vertoon van wapengekletter. Tegelijkertijd wordt deze zachte kracht ook sterk. Maria zingt ook dat God de tronen van de machtigen omver zal werpen. Dat hele zachte begin zal uiteindelijk wel de kwade machten onttronen. Niet alleen de kwade machten buiten ons, maar ook die binnenin ons.

Dat raakt mij diep. Het kwaad in onze wereld en in onszelf is ons grootste probleem en dat daaraan een grens wordt gesteld, is zo heilzaam en hoopvol. Als God zo ingrijpt in de wereld door Jezus op zo'n manier op aarde geboren te laten worden, dan grijpt het koninkrijk vandaag ook zo in. Er zijn zachte krachten, mensen, die bij andere mensen kunnen zijn in al hun naaktheid. Die niet bang zijn voor het rauwe leven, maar daar juist ruimte aan geven, en die tegelijkertijd ook grenzen durven te stellen aan het kwaad dat zich daarin afspeelt.

We zijn allemaal beschadigd door het kwaad, maar het kerstverhaal laat ons zien dat we heling mogen verwachten in het kwetsbare. God leeft nog steeds, is nog steeds

aanwezig in ons leven en de wereld. Hopelijk kunnen we dat nog zien en durven we op Hem te vertrouwen. Ons verhaal begon ooit met Adam en Eva die door God met zachte kracht uitgenodigd werden tevoorschijn te komen.

» 'We mogen heling verwachten in het kwetsbare' <<

Maar de zachte kracht wordt ook hier sterk: wanneer Adam en Eva uiteindelijk tevoorschijn komen, worden ze verantwoordelijk gehouden voor hun gedrag en komt er ruimte voor een nieuwe keuze. Durven wij tevoorschijn te komen, onszelf te laten zien in al onze naaktheid? Of kruipen we weg en moet God blijven vragen: "Mens, waar ben je?"

ELZE RIEMER IS JOURNALIST EN GODSDIENST-WETENSCHAPPER

ADVERTENTIES

De Havenkerk in de Schilderswijk, Den Haag is per direct op zoek naar een:

Stadsherder (m/v)

Voor 2 tot 2,5 dag, afhankelijk van leeftijd en opleidingsniveau
(met in de toekomst mogelijkheid tot uitbreiding).

Is je interesse gewekt? Zie voor verdere informatie de volledige vacature:
www.dehavenkerk.nl

Kerkpunt zoekt twee enthousiaste mensen om ons bestuur te versterken.

Wil jij je bestuurlijke kwaliteiten inzetten om mee te werken aan kerken als voorproefjes van Gods Koninkrijk?

Dan komen we graag met jou in contact.

Kijk voor meer informatie op:
www.kerkpunt.nl/bestuur

‘Wie honger heeft
overlaadt Hij met gaven,
maar rijken stuurt Hij weg
met lege handen.’

(Lucas 1:53)

BEELD MAARTEN BOERSEMA

Levende adventskalender

Bij een papieren adventskalender gaat elke dag een deurtje open; achter het deurtje zit altijd iets lekkers. In de adventstijd gingen in Hilversum en Nieuw-Loosdrecht échte deuren open, namelijk kerkdeuren en deuren van buurthuizen en maatschappelijke instellingen. Je kon op maar liefst 26 locaties terecht, waaronder de Schuilhof, het kerkgebouw van de samenwerkingsgemeente CGK-GKv de Verbinding. Door al die open deuren moest er een spoor van licht ontstaan door de hele gemeente. De locaties waren te herkennen aan een speciale banner. Voor wie een open deur wist te vinden, was er koffie. Uiteraard was er gelegenheid voor een gesprek, vaak in een gezellig gemaakte ruimte. Het idee voor de kalender kwam van de Bethlehemkerk, een PKN-gemeente. Ook vorig jaar werd de 'kalender' georganiseerd, maar toen moest men halverwege stoppen vanwege de coronacrisis. Voor dit jaar betekenden de afgekondigde coronamaatregelen wel dat de avondopenstelling van alle gebouwen kwam te vervallen.

 www.facebook.com/LAKHilversum.

Hoe lees je de Bijbel?

Ben je op zoek naar gespreksmateriaal over hoe je de Bijbel leest? In diverse gemeentes is dat onderwerp aan de orde geweest. (Zie ook OnderWeg 13 november 2021). Op hun websites is veel materiaal terug te vinden. Zo hield dominee Johan Trommel (NGK Alphen aan de Rijn) op de recente Bijbelzondag een preek met als vraag: vertrouw je de Bijbel? Hij wees daarbij op een jaarthema uit 2019. Op www.johantrommel.nl/gemeenteproject vind je vijf video's hierover en een hele reeks gesprekspapieren. Ze gaan niet alleen over bijbellezen zelf en het grote verhaal van de Schrift, maar ook over een onderwerp als gebed.

Ook op de website van de NGK Barendrecht (www.ngkbarendrecht.nl/bibleproject) is veel materiaal te vinden. Zij maken gebruik van video's van *The Bible Project* (www.bibleproject.com). Dominee Herman Scheffer schreef er overdenkingen bij. Het laatste deeltje is heel actueel: het gaat over de apocalyptische literatuur in de Bijbel. De video's zijn in het Engels, maar inmiddels heeft de EO er een aantal vertaald in het Nederlands.

Proef

Sinds 13 november 2021 is Houten een bijzondere pop-up store rijker: *Proef!* Deze 'Huiskamer van Houten' is vanuit de Lichtboog (NGK Houten) opgezet. Daarmee kreeg een oud kantoor van de ING een nieuwe bestemming. Er is van alles te doen: een escaperoom, bijeenkomsten zoals een huiskamerconcert, een inpakservice voor het winkelend publiek, verkoop van vintage artikelen, maar ook een Alpha-cursus. Het winkelend publiek is een van de doelgroepen van Proef!, de andere doelgroep zijn de bewoners van winkelcentrum Het Rond en de gasten die de Lichtborders zelf meenemen. Proef! is open van donderdag tot en met zaterdag. Het project loopt tot 15 januari 2022.

 www.proefhouten.nl

GKv Houten zorgt voor frisse lucht

Goede ventilatie was altijd al belangrijk, zeker voor mensen die lijden aan COPD (Chronic Obstructive Pulmonary Disease). Maar de coronacrisis onderstreept het belang nog eens. In de GKv Houten nemen ze dat serieus en hebben ze een expert op het gebied van ventilatie geraadpleegd. Hij pleitte voor de toepassing van de strenge norm voor kantoren. Daarvoor gold eerst een minimumeis van elf liter per seconde, voor bijeenkomsten zou een doorstroom van vier liter per seconde voldoende zijn. De strenge norm betekent voor Houten dat er nog altijd honderd mensen veilig in de kerk kunnen zitten; de gemeente telt circa 570 leden. De Commissie van Beheer houdt de luchtkwaliteit de komende tijd bij met CO2-meters. De metingen moeten duidelijk maken of de strenge norm gehandhaafd moet worden en of er misschien andere maatregelen (dure aanpassingen aan het ventilatiesysteem) nodig zijn.

En verder

- 'Bloemenrijkwerk' in Dalfsen. De in verhouding kleine NGK in Dalfsen werkt samen met de beide grote GKv-gemeenten in die plaats. Met ingang van de recente adventstijd is een nieuwe stap gezet: de bloemstukken in de beide kerkgebouwen de Hoeksteen en het Kruispunt worden op elkaar aangepast. Op maandagmorgen worden van die stukken of boeketten weer kleine bloemstukjes gemaakt en weggebracht naar gemeenteleden.
- Barneveld begint het nieuwe jaar goed: met een prayerweek van 2 tot 9 januari. Er wordt dan 168 uur lang gebeden;

iedereen kan erop intekenen en een uur voor zijn of haar rekening nemen. De aankondiging zegt het zo: 'En... bidden kan op veel manieren: zingen, schrijven, stil zijn, etcetera. In de gebedsruimte is van alles aanwezig om je op weg te helpen. Ook als gezin ben je welkom: er is een speciale kinderhoek. Samen zoeken we God en leren we bidden'. Deelnemers komen uit de Hervormde gemeente (PKN) en ook uit kerken als de CGK, de GKv en de NGK.

 www.24-7prayer.nl

De volkstelling, de ongastvrije herbergier ...

en andere kerstmisverstande

Hoe komt het toch dat we er zo'n moeite mee hebben een realistische voorstelling te maken van de omstandigheden waaronder Jezus geboren werd? Het kan haast niet anders of het onuitroeibare virus van de kerstromantiek zorgt ervoor dat onze fantasie op hol slaat. Om onze beeldvorming te verhelderen neemt Han Hagg een paar details uit het kerstverhaal onder de loep.

.... en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in een doek en legde hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad. Lucas 2:7

Het verschijnsel kerstromantiek is niet nieuw. De kinderbijbels van vroeger konden er ook wat van en uit eigen ervaring weet ik dat de juf daar (achteraf bekeken) nog een flinke schep bovenop deed om onze aandacht maar vast te houden. Het hele land in rep en roer vanwege Augustus' telling? Wat voor onmens was die herbergier eigenlijk? En dan die stal waar het stel gestald werd: hoe koud en akelig was die nu echt?

Chaotisch

Als je vraagt: 'Wat betekent die inschrijving?' antwoorden negen van de tien mensen: 'Augustus wilde weten hoeveel onderdanen hij had.' Dat komt door de kinderbijbels die ons vertellen: 'Iedere man moest zich melden in de plaats waar zijn voorgelacht geboren was. Wat een opschudding bracht dat teweeg! Wat een gepak en gejaag! Wat een gereis en getrek! Dat Jozef nu juist weg moest gaan, nu het kindje haast geboren zou worden.' Maar dat is ronduit een belediging voor Augustus én voor Jozef! Het hele idee dat de Romeinen het land in volstrekte chaos zouden veranderen om wat meer overzicht te krijgen is absurd. Romeinen zijn goede juristen, bekwame administrateurs en kundige organisatoren. Uit allerlei documenten blijkt dat de inschrijving ten doel had een kadaster aan te leggen en alle onroerende goederen (grond en huizen) te taxeren met het oog op de belasting. Een operatie die jaren vergde. Een uitgebreide commissie van deskundige belastingambtenaren en juristen trok door het land. Als bekend was dat die in een bepaalde plaats was gearriveerd, kwamen alle belanghebbenden daarheen om hun belangen te behartigen: je wilt natuurlijk niet te hoog worden aangeslagen als eigenaar! Daar kwam heel wat bij kijken: ruzies beslechten, wettig regelen wie erfgenaam was enzovoorts. Geen wonder dat de stadsherberg van Betlehem voor een aantal weken bezet was door dit gezelschap. Hooguit tijdelijke en plaatselijke drukte dus. Geen wereld in chaos!

Ongastvrij

Jozef hoorde bij de immigranten die uit het Zuiden (omgeving Jeruzalem) naar het Noorden waren gegaan en zich in het 'Galilea-der-heidenen' hadden gevestigd. Hij bouwde daar een nieuw bestaan op als

vakkundig timmerman en ondernemer. Er werd daar in die dagen wat uit de grond gestampt aan woningen en andere bouwprojecten! Tegelijk hoorde hij wel bij de afstammelingen van David, met belangen in Betlehem. Er moest bovendien een gezin onderhouden worden. Misschien denk je: 'Hoe haalt hij het in zijn hoofd om met een hoogzwangere vrouw die lange voettocht van honderdvijftig kilometer naar de Davidsstad te maken – en weer terug!' Daarbij was de tocht niet zonder gevaren. Je kon slachtoffer worden van activisten die maatregelen als deze boycotten en saboteerden: de guerrilla-acties van de Zeloten. Je had (Handelingen 5:37) Judas de Galileeër die zich uitgaf voor messias en juist in deze tijden vele afvalligen op zijn hand kreeg.

» Hoe koud en akelig was het nu echt? <<

Dat alles weerhield Jozef niet. Hij ging. Het was juist uit zorgzaamheid dat hij de zwangere Maria meenam op reis. Let wel: er staat niet dat Maria tijdens de reis al hoogzwanger was. Er staat ook niet dat ze 'net op tijd voor de bevalling' aankwamen en 'koortsachtig op zoek gingen naar een plek waar dat zou kunnen'. Laat staan dat ze 'overal hun neus stootten vanwege de ongestuurdheid van de inwoners' en de 'onbarmhartige herbergier'. Niets van dat alles. Jozef en Maria konden ook rekenen en wisten van tevoren dat de hele onderneming beslist een paar maanden in beslag zou nemen en dat de bevalling ergens tijdens hun verblijf daar plaats zou vinden. Lucas schrijft dan ook niet 'toen ze daar aankwamen', maar 'toen ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan'. De zorgzame Jozef had intussen een prima onderdak weten te bemachtigen en samen met Maria alles in gereedheid gebracht voor de dingen die komen gingen.

Arme stal

Zeker, een paleis was het niet. Maar al die kerstliederen die ons aanschouwelijk maken hoe schamel het allemaal was (*Komt allen tezamen*) en hoe koud (*Midden in de*

>>

Wij staan aan een kribbe

Wij staan aan een kribbe, aanschouwen de bron.
De oorsprong der schepping, de rijzende zon:
dit leven zal stralen, door God zelf bemind.
Wij groeten de toekomst, gevat in dit Kind.

Wij lezen Gods wezen in het Kind dat hier *licht*.
De nacht geeft zijn liefde een helder gezicht:
dit kind dat ontvlamt als een aarzelend vuur,
wordt licht en geleide in ons donkerste uur.

Hier tussen de schapen is voor Hem uit het hout
van bomen uit Eden een kribbe gebouwd.
Die is deze herder tot eerste tehuis,
en nog draagt dit hout Hem als Lam aan het kruis.

Hoe diep ook het duister waarin Hij verschijnt,
zijn ster aan de hemel heeft alles omljnd.
Hij is ons tot lichtbron in donkere nacht.
Het zonlicht van Pasen wint hier al aan kracht!

Lied 503, uit: *Liedboek, zingen en bidden in huis en kerk*, BV Liedboek, 2013

winternacht) en akelig (*Hoe lijdt dit Kindeke*), vertekenen het beeld nodeloos.

Om te beginnen was het vast geen winter. De winters in Betlehem (op 765 meter hoogte) zijn koud en nat. Soms zelfs met sneeuw, inderdaad. Maar geen herder die er dan over piekert om met de schapen in het veld te overnachten.

Overall rond Betlehem zijn ruime grotten voorhanden die erop ingericht waren om daarin de kudde te verzamelen. Je weet wel: bij binnenkomst een voor een geteld en de herder die hoogstpersoonlijk de ingang bewaakt. Ruwweg van Pasen tot de novemberregens was het 's nachts prima toeven buiten op het veld en stonden de stallen leeg. Dat waren rustige plekken met veel privacy. Bijkomend voordeel was dat het in de hete zomer (veertig graden is heel gewoon) heerlijk koel was. Een kribbe was comfortabeler dan wat ze in die dagen een wieg noemden.

» Iedereen bakerde een pasgeborene stevig in «

Het 'in doeken wikkelen' heeft ook al niks met nalatigheid ('ze had niet eens babykleertjes bij zich') of armoede te maken: iedereen bakerde een pasgeborene stevig in. Jezus lag dus niet met uitgebreide armpjes in de kribbe, zoals in sommige kerststalletjes en op heel wat schilderijen. Hij was zo ingepakt dat alleen zijn gezichtje vrij bleef. Met het uiteinde van de doek onder zijn kin, zodat steekvliegen en ander irritant gedierte (meestal in grote getale aanwezig in zo'n agrarische omgeving) niet in zijn mond konden komen. Zo werd Hij een van ons. Gods Zoon werd een mensenkind dat in alle opzichten bescherming nodig had om in leven te blijven en die bescherming ook kreeg van zorgzame ouders die zijn hemelse Vader voor Hem had uitgezocht.

HAN HAGG IS EMERITUS PREDIKANT VAN DE KONINGSKERK TE ZWOLLE-ZUID

Doordenken

- Rembrandt, de theoloog onder de kunstschilders, verbeeldde de geboorteplek van Jezus op zijn manier. Hij deed alsof het pasgeboren kindje licht gaf. Dat was in werkelijkheid natuurlijk niet zo. Wat vind je daarvan?
- Dominee-dichter Sytze de Vries dichtte een kerstlied op de melodie van het Engelse *Away in a manger*. Het werd opgenomen in het *Liedboek*. Laat je gedachten er eens over gaan.
- Voor *Nederland Zingt* noteerde de EO in couplet 2 'ligt' in plaats van 'licht'. Het derde vers werd helemaal

weggelaten. Te licht bevonden misschien? Wat vind je zelf van die keuzes? Die keuzes zijn vanuit de logica wel begrijpelijk, maar er is ook nog zoiets als dichtelijke zeggingskracht en theologische doordenking.

- Schuilt er geen diepere waarheid in de zin: 'Midden in de winternacht ging de hemel open'? Dat zit 'm niet zozeer in de objectieve temperatuurmeting, maar wel in de ernstig bekoelde liefde tot God en elkaar waaronder de aarde moet lijden sinds de zondeval van de eerste mensen. Het is 'koud' en 'donker' geworden. God zij dank voor de hemelse doorbraak van Kerst!

Lees-, kijk- en luistertips

VOOR GELOOFS- EN GEMEENTEOPBOUW

De waarde van Jezus' opstanding

Begin december verscheen bij Van Wijnen het nieuwste boek van de New Yorkse predikant Tim Keller, *Hoop in bange tijden*. De ondertitel luidt: *De betekenis van Jezus' opstanding*. Keller schreef het boek inderdaad in bange tijden: niet alleen werd Amerika getroffen door de coronapandemie, zelf kreeg hij de diagnose alvleesklierkanker. Waar is voor ons hoop te vinden temidden van alle onzekerheid, lijden en onrecht waarmee we geconfronteerd worden? Keller wil dat we in de kerk veel en vaak (s)preken over de opstanding. Omdat 'de opstanding, de Grote Omkering, zowel de kracht als het patroon biedt voor een leven dat

verbonden is met Gods toekomstige nieuwe schepping'.

Keller vertrekt vanuit het werk dat N.T. Wright deed in *The resurrection of the Son of God* (niet in het Nederlands vertaald) en gaat op zoek naar de betekenis van Jezus' opstanding voor vandaag. Dit doet hij door de Bijbel in het licht van de opstanding te verstaan en uit te leggen hoe deze doorwerkt op onder andere het terrein van relaties, gerechtigheid en het lijden. De belangrijkste boodschap van de opstanding is die van troost en hoop. De door Keller doorleefde boodschap komt in dit boek op iedere pagina naar voren.

Op zoek naar een verloren paradijs

Een hervertelling van het oerverhaal. Van het leven zoals het bedoeld is naar hoe het mis ging. In het boek *Heilige Ruimte, inwijding in een betekenisvol leven*, uitgegeven door Brandaan, reikt Catharinus van den Berg de basisprincipes aan van hoe we in een leven van chaos en onzekerheid toch iets kunnen ervaren van de betekenis van het paradijs. Hoe ga je om met de heilige ruimtes van jezelf en van de ander? Wat betekent het om daarin liefdevol

aanwezig te zijn en wat heeft God je daarin te geven? Het boek maakt deel uit van het nieuwe initiatief Heilige Ruimte, waarmee Catharinus van den Berg, naast en samen met het Jongerenklooster, mensen wil bereiken met een bezinning op hoe zij in het leven (willen) staan. Naast het boek biedt dit initiatief de mogelijkheid tot onder andere retraites en pelgrimages.

 www.heiligeruimte.org

Beweeg en beleef

Levend Woord2Go is het tweede wandeldagboek van Marian van der Zwaag, uitgegeven door GoBoom. Na de psalmen heeft zij nu thema's rond Jezus uitgekozen, waaronder de zogenaamde 'Ik ben'-uitspraken. De opzet is eenvoudig. Je kiest een route en gaat op pad, alleen of samen. Met behulp van korte vragen en creatieve opdrachten over het thema kom je in gesprek met de ander of met jezelf. Je wordt aan het werk gezet door om je heen te kijken, maar ook door te reflecteren en van je af te schrijven.

 www.goboom.nl

Zorg bij ziekte: een taak voor de kerk

Als de coronapandemie kerkelijke gemeenten ergens mee heeft geconfronteerd, dan is het met de betekenis van ziekte en gezondheid voor de christelijke gemeenschap. Of, beter gezegd, met de betekenis van zorg. Ook na de maatregelen zullen gezond gedrag en omgaan met ziekte aandacht blijven vragen. Ik denk dat veel kerken hierdoor in verlegenheid zijn geraakt. Niet alleen praktisch: hoe zijn we ‘anderhalvemeterkerk’? maar ook beschouwelijk: hoe past zorg bij ziekte en voor gezondheid in het zelfbeeld van de christelijke gemeenschap?

Mijn beeld van het kerkelijk erf is dat ziekte, zorg en gezondheid buiten de roeping van de geloofsgemeenschap zijn terechtgekomen. Begrijp me goed, in stilte gebeurt er in elke kerkelijke gemeente veel goeds. Zieken worden bezocht, stervenden begeleid, mantelzorgers ondersteund. Bovendien hebben veel kerken niet alleen vrijwilligers, maar ook bestuurlijk verantwoordelijken in zorginstellingen. Vaak zijn dit echter individuele, om niet te zeggen incidentele initiatieven. Het is de vraag of de christelijke gemeente zichzelf ziet als een gemeenschap die gericht is op zorgend en gezond gedrag. Zien kerken dit als onderdeel van het christelijke geloofsleven? Dan zou dat ook gevoed moeten worden door verkondiging en gemeenteopbouw.

Formele positie

Met name voor dit laatste wil ik een lans breken: maak ziekzijn, zorgen en gezondheid expliciet als geloofsthema en organiseer op dit gebied het gemeenteleven. Voor we naar onze eigen setting kijken, kan het helpen eerst andere contexten onder de loep te nemen. In sommige landen geven kerkelijke gemeenten hun *first responders* bij ziekte en zorg namelijk

niet een ad hoc rol, maar een formele positie en soms zelfs een ambt.

De taakstelling van deze gemeenteleden hangt samen met de lokale situatie. In het zuiden van de Verenigde Staten springen zij met hun plaatselijke bekendheid als eersten bij wanneer een orkaan een ramp aanricht. Zij weten immers als geen ander waar de ouderen, eenzamen en kwetsbaren in de gemeenschap wonen. In Groot-Brittannië zijn er kerken die zowel leden als niet-leden van hun geloofsgemeenschap opvangen na ontslag uit het ziekenhuis, wanneer door geografische afstand, armoede of ontoereikende gezondheidszorg gaten in de thuissituatie vallen. In Scandinavië hebben veel kerken een *outreach* voor 'grotestadspromatiek' als dakloosheid en verslaving, of weet men in de betere buitenwijken juist de hardwerkende mannenbroeders te bereiken die zich geen tijd gunnen om op tijd met overgewicht, hoge bloeddruk of stress naar een huisarts te gaan.

'Kerkelijke zorgcoördinator'

De grootste gemene deler in deze voorbeelden is dat deze kerkelijke gemeenschappen bijstand op het

vlak van ziekte, zorg en gezondheid niet uitbesteden aan zorgorganisaties. Zij zien het als onderdeel van geloofsleven en gemeenteleven om op dit punt te doen wat hun hand vindt om te doen. Zij stellen bovendien iemand aan om het gemeenteleven op dit gebied te coördineren. Omdat in het Nederlands geen goed woord voor deze rol bestaat, kunnen we ze hier 'kerkelijke zorgcoördinatoren' noemen. In het buitenland zijn het vaak verpleegkundigen die deze rol vervullen. Daarom worden ze daar meestal *parish nurses* (parochieverpleegkundigen) genoemd. Dit lijkt me voor Nederlandse kerken die op zoek zijn naar hun identiteit in tijden van corona een heel geschikt model.

» In stilte gebeurt er in elke kerk veel goeds «

Schakel

In het buitenland vervullen sommigen deze rol als vrijwilliger voor hun gemeente, anderen ontvangen hiervoor een vergoeding. Weer anderen zijn, evenals jeugdwerkers, in dienst van de kerk, soms fulltime. Zij worden aangesteld of als ambtsdrager bevestigd met als taak advies, bijstand en coördinatie op het vlak van gezondheid en zorg. Daarmee geven kerkelijke gemeenten handen en voeten aan hun roeping tot dienstbetoon, zowel onderling als aan naasten. Vaak zijn zij de verbindende schakel voor mensen die het lastig vinden om de weg naar zorgvoorzieningen te vinden, voor familie die mentale en psychische problemen zwaar vinden en mensen die behoefte hebben aan geestelijke en pastorale ondersteuning rond eenzaamheid en rouw. Zij wonen gesprekken bij met arts of predikant, geven voorlichting over verward en onbegrepen gedrag, leggen contact met geestelijk verzorgers en ambtsdragers, rusten mantelzorgers en vrijwilligers toe. Ook leggen ze zelf bezoeken af, helpen ze om met geloofsvragen om te gaan en bieden ze praktische hulp. Nogmaals, afhankelijk van de lokale situatie.

Opleiding

Na hun opleiding tot verpleegkundige worden deze kerkelijke werkers diaconaal en pastoraal toegerust. Daarvoor bestaan aparte opleidingen die afgesloten worden met een erkend diploma. In de Lutherse kerken in Scandinavië wordt het diaconale ambt zodoende niet toegewezen aan een diaconale commissie (van mensen die de zorg niet uit eigen ervaring kennen).

Het wordt bekleed door een 'diacones' die, naast een opleiding tot verpleegkundige of sociaal werker, een diaconale opleiding heeft gevolgd. In Engelssprekende landen bestaat een erkende opleiding tot *parish nurse* die verpleegkundigen aan hun initiële opleiding toevoegen. Zij werken samen met diaconaat en pastoraat. Deze 'parochieverpleegkundigen' zijn zonder meer behulpzaam in en rond kerken die geconfronteerd worden met corona in het gemeentelven en geloofsleven.

» Maak ziekzijn, zorgen en gezondheid expliciet als geloofsthema <<

Verzorgingsstaat

Terug naar ons eigen land. Er zijn veel voorbeelden van kerken die bijzondere aandacht voor ziekte, zorg en gezondheid tot hun missie en visie rekenen. Welbeschouwd is dat al tweeduizend jaar het geval. Het lijkt er alleen op dat de verzorgingsstaat deze taak in de twintigste eeuw van de kerken heeft overgenomen. Of, andersom, veel kerken hebben in 'verzuilde' zorginstellingen hun verantwoordelijkheid genomen, maar zijn door reorganisaties van deze instellingen op afstand van de gezondheidszorg komen te staan. Vandaar wellicht de verlegenheid van kerken om expliciet aandacht te geven aan gezond gedrag en omgaan met ziekzijn.

Samenvatting

In coronatijd komen gereformeerde kerken in aanraking met de betekenis van gezond leven, ziekzijn en zorgen voor gemeentelven en geloofsleven. Wie zich afvraagt hoe men de naaste op dit punt tot een hand en een voet kan zijn, kan leren van voorbeelden van andere kerken die daarvoor aanstellingen kennen in het kerkelijk werk en gemeenteopbouw. Zorgverleners spelen een structurele rol in de roeping die plaatselijke kerken hiervoor onderkennen. De ervaring met een 'parochieverpleegkundige' verdient ook in Nederland aandacht en kan helpen concreet invulling te geven aan de liefde van Christus die ons drijft tot zorg voor de kwetsbare medemens.

Gezond leven en zorg verlenen is een steeds meer uit het kerkelijke zelfbeeld verdwenen.

Mijn voorstel dat een kerk bijvoorbeeld niet alleen een jeugdwerker of aanbiddingsleider in dienst moet hebben maar ook een parochieverpleegkundige, stuit dan ook vaak op twee reacties. Ten eerste dat aandacht voor gezondheid, ziekte en zorg in ons land al goed geregeld is en dat daarin geen rol voor de kerk is weggelegd. We zijn toch geen zorginstelling? Ten tweede dat gezondheid, ziekte en zorg niet goed te plaatsen zijn in de structuur van diaconaat enerzijds of pastoraat anderszijds en daarom geen aandacht van de kerk krijgt. (De derde reactie die ik tegenkom is dat een kerk al aan zorg zegt te doen. Daarmee wordt echter meestal sociale hulp bedoeld, niet de gezondheidsorzaken of gezondheidsgevolgen van sociale problemen.)

Zorgende kerk

Het kan anders. Het is vooral een kwestie van zelfbeeld. Gemeenten die zoeken naar hun betekenis in deze wereld (wie doen dat niet?) kunnen in deze tijd overwegen een biddende, vierende of lerende kerk, dan wel een groene, roze of grijze kerk te zijn. Waarom zouden gereformeerde kerken in Nederland geen zorgende kerk kunnen zijn? In feite gebeurt op dat vlak al veel. Mensen zien naar elkaar om als onderdeel van hun gemeentelven en geloofsleven. Mijn voorstel: maak het zichtbaar en duurzaam door met verstand van zaken samenhang aan te brengen in ondersteuning van naasten in situaties van gezondheid, ziekte en zorg.

» Het lijkt erop dat de verzorgingsstaat deze taak van de kerken heeft overgenomen <<

Op de school waar ik werk, kunnen we de toerusting tot parochieverpleegkundigen bieden, inclusief aansluiting op het internationale netwerk van *parish nursing*. Wat nog ontbreekt is dat een plaatselijke gemeente de roeping ziet om proeftuin te worden en een parochieverpleegkundige te benoemen.

BART CUSVELLER IS LECTOR ZORG EN ZINGEVING AAN HOGESCHOOL VIAA TE ZWOLLE

Beste jeugdwerker, jeugdouderling, dominee

Een berichtje voor jou aan het einde van dit rare jaar. Om je te bedanken voor wie je was en bent voor onze jongeren! Het was een je wellicht met een zucht achter je zal laten. Met voorzichtige moed en hoop kijk je om de hoek van 2022. Wat zal het ons brengen?

Kunnen de clubs weer starten in het nieuwe jaar, gaat de catechese door en kunnen we eindelijk op kamp? Mogen we weer een spetterende jeugddienst organiseren waarin we uit volle borst kunnen zingen? En dat sporttoernooi waarvan het draaiboek al lang op de plank ligt, zou het nu eindelijk door kunnen gaan? Ik gun het jou en de jongeren van harte!

Maar wacht even met het dichtgooien van de deur van dit jaar. Het is een goede traditie om aan het eind van het jaar terug te kijken: wat neem je mee en wat laat je met plezier achter je? In 2021 kon opnieuw veel niet doorgaan. Denk maar aan alles wat je had bedacht en misschien al georganiseerd en na een nieuwe persconferentie moest worden afgelast. Of aan het aantal besmettingen onder de jongeren of in de kerk dat roet in het eten gooide.

Maar stop ... Focus nu even niet op de activiteiten. Neem aan het eind van dit jaar de tijd om te bedenken wie jij voor jongeren mocht zijn, want dat is veel belangrijker dan alle activiteiten bij elkaar. Juist nu hebben jongeren behoefte aan mensen die er voor hen zijn. Ze zoeken naar voorbeelden om van te leren hoe ze in deze tijd kunnen over-leven en over-geloven. Ze kijken naar je, omdat ze mensen nodig hebben tegen wie ze kunnen schoppen, schuren en bij wie ze kunnen schuilen.

Het is niet de vraag of je een identificatiefiguur bent maar wat voor identificatiefiguur je bent. Hebben ze in jou iets van Jezus gezien? Dat appje met de vraag hoe het met ze gaat, de knipoog als je ze tegenkomt, die keer dat je bij de voetbal ging kijken van jongens die op je club zitten ... dat zou Jezus ook doen. Dat je er bent, is van veel meer betekenis dan de afgelaste activiteiten. Met 'zijn' kun je niet genoeg ernst maken.

En voor het nieuwe jaar? Richt je niet (alleen) op wat je wilt doen, maar op wie je mag zijn voor jongeren. Ga met God en stel je beschikbaar voor Hem. Vraag Hem om open ogen en een open hart voor wie Hij op je pad brengt. Hij wil je graag gebruiken.

Ik wens je veel zegen en blijdschap toe – hoe het ook gaat lopen of als het nog even stil blijft staan.

Petra Kiks

> Hoe kun je er voor jongeren zijn?

Op www.onderwegonline.nl/jeugdwerk-OW717 geef ik praktische tips.

A portrait of Paulien Vervoorn, a woman with shoulder-length brown hair, smiling at the camera. She is wearing a dark grey blazer over a black and white patterned top. She is standing in a field of tall, dry grass. The background is slightly blurred, showing more of the field and a hint of a body of water in the distance.

DE LEVENSKUNST VAN PAULIEN VERVOORN,
AUTEUR, SPREKER EN (S)PREEKTRAINER:

‘God voorziet vandaag, morgen zien we wel weer’

TEKST ANKE NIJDAM BEELD NIEK STAM

Het is maandagochtend. We zitten in de werkkamer van Paulien Vervoorn. De dag ervoor heeft ze vanaf de preekstoel Gods boodschap mogen doorgeven. Het maakt haar blij om andere mensen te inspireren en te raken. Is dat het ook wat haar drijft? Paulien wijst op de flipover in de hoek van de kamer met daarop een moodboard. ‘Hier kijk ik regelmatig naar, als een reminder: zo wil ik in het leven staan. Doe ik dit nog?’

‘**L**inks op het moodboard zie je een trap, die staat voor mijn eigen verantwoordelijkheid. Ik koos dit plaatje vanwege het boek *De Ladder* van

Ben Tiggelaar waarin hij drie treden beschrijft, de bovenste trede is het doel dat je stelt. Dat is voor mij dat ik God beter wil leren kennen. De tweede trede is het gedrag: ik wil geestelijke oefeningen doen, een begrip uit de Ignatiaanse spiritualiteit. De onderste trede is dat je voor support zorgt. Ik bel bijvoorbeeld elke maandagochtend om kwart over zeven een vriendin om een *Daily Lectio Divina* van Spotify te bespreken en samen te bidden. Of ik nu zin heb of niet, die afspraak staat.’

Springplank

Paulien vervolgt: ‘Een van de geestelijke oefeningen is in gesprek gaan met God. De Bijbel speelt daarin een grote rol. Woorden uit de Bijbel worden door God aangereikt, daarover mag ik met Hem in gesprek. Soms is dat gewoon het uitspreken van de gelezen woorden. Gisteren na de preek liet ik een stilte vallen die mensen zelf konden invullen. Als mensen geen woorden hadden om te zeggen, konden ze ook de tekst uit Openbaring 22 overnemen: “Amen, kom Here Jezus, kom.” Zo worden bijbelteksten een springplank voor gebeden. In Psalm 62 staat: “Stort je hart uit bij God.” Ik mag de *unedited version* van mijn gebed uitspreken. Bij mensen houd ik me regelmatig in: sommige dingen zijn niet handig om te zeggen, daar help ik de ander niet mee. Bij God mag ik echt komen zoals ik ben, ik hoef me niet anders voor te doen dan dat ik het beleef. Dat vind ik ook wel een uitdaging. Als ik bid met een vriendin, hoor ik mezelf soms sociaal wenselijke gebeden bidden. Dan

zeg ik ook wel: “Dit geloof ik zelf eigenlijk niet eens. Ik ga er nu even een eerlijker gebed van maken.” Stilte vind ik ook belangrijk. Daarin zie ik dingen in een ander perspectief, ik geef me over aan Gods aanwezigheid. Ik wil weer de gewoonte oppakken om elke ochtend tien minuten in een kaarsje te staren. Soms zet ik een timer en wacht af welk gebed er boven komt. Als er geen gebed komt, is het ook goed; dan dank ik toch automatisch voor God die licht in mijn leven geeft. Dat zitten voor een kaarsje brengt rust. Ik kan van alles met to-do-lijsten, maar ik wil mijn activiteiten vanuit rust vormgeven.’

Praktisch

Regelmatig spreekt Paulien in een kerk. ‘Gisteren preekte ik over Openbaring 22. Ik word zelf heel blij van dat hoofdstuk. Wij kunnen zo opgaan in het hier en nu

»

Paulien Vervoorn groeide op in de Gereformeerde Gemeenten. Later sloot zij zich aan bij een andere kerk, ze is nu lid van een CAMA-gemeente. In 2012 richtte ze trainingsbureau *Geloofwaardig Spreken* op vanuit een verlangen om mensen toe te rusten om met meer impact te spreken. Paulien geeft trainingen aan sprekers, voorgangers en predikanten. Regelmatig schrijft ze een column in het Nederlands Dagblad. Ook schreef ze meerdere boeken, waaronder *Geloofwaardig spreken: hoe je een steengoede preek maakt*.

 www.geloofwaardigspreken.nl

dat we het perspectief op later kwijtraken. Dan vind ik het mooi dat ik mezelf en anderen weer hoop kan voorhouden en een ander perspectief: waar je nu ook doorheen gaat, het boek loopt goed af. Er komt een moment dat je oog in oog met de Allerhoogste mag staan en Hem mag vereren. Alleen dat al, dat vind ik zoiets groots, dat ik bijna geen woorden ervoor kan vinden. Niets is zo vervullend als de genade en de vrede van Jezus Christus, ten diepste aanvaard worden door God. Die boodschap wil ik steeds weer doorgeven.

Mijn preken hebben vaak een pastorale insteek. Mensen vinden mijn preken lekker praktisch, ze kunnen er wat mee. Daar houd ik van. Ik heb ook een rijtje zelfhulpboeken in de kast staan, maar Gods boodschap gaat veel verder dan zelfhulpboeken. God geeft meer perspectief dan we in wat dan ook kunnen vinden.'

» 'Ik hoor mezelf soms sociaal wenselijk bidden' «

'Ik vind kwaliteit in kerken belangrijk. *For God's sake*, omdat God het waard is. Een goede boodschap mag goed gecommuniceerd worden. Daarin moeten we onze verantwoordelijkheid nemen. Hierbij helpt weer die trap van het moodboard: wat is die bovenste trede, ons hogere doel met preken? Dat zoveel mogelijk mensen Jezus beter leren kennen. Daar hoort gedrag bij, namelijk dat we een goede preek houden: we leggen de Bijbel goed uit, het is goed opgebouwd, beeldend en praktisch. Om dat te bereiken, hebben we support nodig: hoe zorgen we ervoor als sprekers dat we goede preken blijven maken, dat we ons blijven ontwikkelen? Anderzijds kan God ook door een prutpreek heenwerken. Het is onze verantwoordelijkheid om goed te preken, maar de uitwerking ligt bij God.'

Aanvaarden

Op het moodboard is ook een plaatje te zien van handen die samenkomen. Paulien: 'Ik wil in verbinding zijn met anderen. In mijn trainingen heb ik bijvoorbeeld mensen van verschillende kerken bij elkaar zitten. Het kan gerust zo zijn dat een Hersteld Hervormde naast iemand van een meer charismatische groep zit. Dat gaat altijd goed, omdat we de verbinding zoeken door terug te gaan naar de Bijbel. "Wat betekende het toen?" is een veilige vraag om te stellen. Om vervolgens de brug te maken naar het hier en nu. Daarna kijken we naar wat het persoonlijk voor ons betekent. Dan krijg je een inkijkje in elkaars hart. Ik geniet

ervan als we elkaar aanvaarden, ondanks onze verschillen. Ik kan het oneens zijn met iemand, bijvoorbeeld over de positie van vrouwen in de kerk. Maar als ik iemands hart daarin proef, probeer ik dat voorop te stellen.'

Onvervuld verlangen

'Dat hele Covidgedoe zorgt ook voor afstand. Pas ging ik een rondje lopen met een vriendin die niet gevaccineerd is. Ik vroeg aan haar: "Wat betekent deze periode van 3G voor jou?" Aan het eind van het gesprek zei ze: "Wat fijn dat je dit gewoon aan me vraagt en naar me luistert." Ik vond het zelf ook fijn, ook al kan ik niet helemaal meekomen in haar overtuiging. Maar ik vind het belangrijk om elkaar niet kwijt te raken. We hebben meer gemeenschappelijk dan wat ons scheidt. We zijn zo snel geneigd om elkaar in een hokje te stoppen. In het hokje van de kerkelijke achtergrond, van voor of tegen het vaccin. Ik merk dat sommigen mij in het single-hokje willen stoppen, maar ik ben veel meer dan dat. Ik heb het veel liever over de zegeningen die het met zich meebrengt. Tegelijkertijd is het ook een onvervuld verlangen, laat ik het niet mooier maken dan het is. Maar getrouwd zijn is net zo goed een zegening en een worsteling. Daarin kunnen we de verbinding zoeken: wat zijn jouw zegeningen en jouw uitdagingen? Iedereen heeft zijn eigen onvervulde verlangen. Dat verbindt. Laten we het daarover hebben, allebei vanuit onze eigen gebrokenheid naast elkaar staan.'

Oortjes

Paulien luistert graag naar de verhalen van anderen om zich te laten inspireren. 'Ik vind zo leuk aan gesprekken dat ik me kan laten verrassen door wat de ander gaat zeggen. Gisteren was het lekker weer, dus ik wilde een rondje lopen. Ik dacht: waaraan heb ik nu behoefte, stilte of een podcast? Ik ben een preek gaan luisteren. Voor mij liep iemand die bij mij in de buurt woont en ik dacht: ik ga hem niet inhalen met oortjes in, alleen maar omdat ik zo nodig een preek wil luisteren. Dus zei ik iets over het lekkere weer en vroeg waar de man heenliep. Twintig minuten liep ik met hem op en hoorde een stukje van zijn levensverhaal. Hoewel ik hem kende uit de wijk, had ik hem nog nooit gesproken. Maar ik wil graag oog hebben voor de mensen om me heen.'

» 'Ik doe graag iets luchtigs' «

Wat mij drijft, is aansluiten bij mensen, kijken waar ze zitten. Ik vertelde dat ik een podcast aan het luisteren was en 's morgens zelf had gepreekt. Als deze man daarnaar niet benieuwd is, dan heb ik het daar verder

niet over. Preken is ook in gesprek gaan, maar op een andere manier. Ik hoop dat mensen het gevoel hebben dat ik met ze in gesprek ben. Dat kan alleen als ik weet wat er onder de mensen leeft door in mijn dagelijkse leven connectie te maken.'

Cadeautje

Rechts op het moodboard staan open handen met een cadeautje erin. 'Dat zijn Gods zegenende handen, want ik weet dat God me dingen wil geven. Ik weet niet precies wat, het cadeautje is nog ingepakt, maar ik laat me verrassen. God voorziet vandaag en morgen, dat zie ik dan wel weer. Ik wil Gods nabijheid ervaren en dat doorgeven: Hij is Immanuel, God met ons. Welke deuren God gaat openen, weet ik niet. Ik kan zelf strategische stappen zetten, maar het leven wordt nooit maakbaar. Daarin blijf ik afhankelijk van God. Ten diepste gaat het om de vraag: geloof ik dat God het beste met mij voorheeft, ook als het leven anders loopt dan ik zou willen?'

Mijn leven is nu goed en vruchtbaar. Het gaat er niet over of ik alles krijg wat ik wil. Het gaat erover: durf ik in het hier en nu met God te leven, wat mijn situatie ook is? Waar haal ik mijn echte vrede en vreugde vandaan? Die overgave vind ik belangrijk: U leidt mijn leven en wat U doet, is goed.'

Verwonderd

Het bureau dat Paulien opzette, bestaat in 2022 tien jaar: 'Ik had dit nooit durven dromen, ik vind dit echt heel erg leuk om te doen. Ik heb hiervoor elke vijf jaar geswitcht. Vijf jaar in het basisonderwijs gewerkt, vijf jaar in het voortgezet onderwijs en vijf jaar op de EH. Toen Geloofwaardig Spreken vijf jaar bestond, vond ik dat wel spannend: zou ik weer iets anders willen doen? Maar dat is niet het geval. Ik blijf dit tot aan mijn pensioen doen. Alles wat ik ben en wil, komt hierin samen.'

Ik ben altijd bezig geweest met ontwikkeling. Eerst in het onderwijs en nu als spreektrainer. Mijn eerste boek heet ook *Hartelijk getalenteerd*. Dat loopt wel als een rode draad door mijn leven: aan de ene kant allerlei technieken gebruiken voor gedrags- en talentontwikkeling, en aan de andere kant ontvangen wat God geeft, verlangend naar boven kijken. Dat zie je ook terug op het moodboard in het kind dat verwonderd opkijkt bij het kerkraam.'

Op datzelfde bord staat een plaatje waarop iemand touwtje springt: 'Ik doe graag iets luchtigs, waarbij ik niet hoeft na te denken. Ik wandel bijna elke dag om op te laden, het liefst aan het strand. Gewoon lekker in het moment opgaan.'

ANKE NIJDAM IS TEKSTSCHRIJVER

Bomen, vogels, vlinders, ze zijn de mensen tot troost

‘Rozen uit het asfalt, groeien bloedrood uit het zwart;
rozen uit het asfalt, bloeien uit een bloedend hart.’ Ik
ken dit lied van Elly en Rikkert uit 1988 nog altijd uit mijn
hoofd en moest eraan denken toen ik *Het eiland van de
verdwenen bomen* van Elif Shafak las.

Shafak is de bestverkopende vrouwelijke auteur uit Turkije, maar ze woont al jaren in Londen. Het regime van Erdogan is voor verlichte geesten als zij te repressief. Nadat ze in 2006 een personage liet zeggen dat de moorden op Armeniërs in 1915 als genocide moeten worden gezien, werd ze vervolgd en later vrijgesproken. Inmiddels is Shafak hoogleraar in Oxford en doet ze belangrijke dingen in het literaire circuit. En ze schrijft lijvige romans, waarin de thema's van haar leven vervlochten zijn: fanatisme en xenofobie.

Die thema's zijn direct herkenbaar in *Het eiland van de verdwenen bomen*, dat dit najaar in een vertaling van Manon Smits verscheen. Shafak vertelt het verhaal van het verdeelde eiland Cyprus. De Griekse Kostas ontmoet de Turkse Defne. Ze zijn jong, onbevangen en worden verliefd. Omdat ze beseffen dat hun liefde in de beide families niet geaccepteerd zal worden, zijn ze veel te vinden in taveerne *De Blijde Vijg*, in het hartje van Nicosia, de

hoofdstad van het eiland. Het is dan 1974, het jaar waarin de oorlog tussen de Turkse en de Griekse cyprioten uitbreekt, als gevolg waarvan Cyprus nog altijd gescheiden wordt door een neutrale VN-zone. Kostas wordt door zijn moeder op het vliegtuig naar Engeland gezet, ze wil niet dat ook haar derde zoon slachtoffer wordt van de conflicten. Defne blijft op Cyprus, zij zet zich in voor de Commissie voor Vermiste Personen.

» ***Tussen de brokstukken
staat nog altijd de
vijgenboom*** <<

Een belangrijke verteller is een vijgenboom. Vader Kostas heeft de boom begraven om hem tegen de Engelse winter te beschermen. Maar

de vijgenboom hoort alles en blijkt ook veel te weten over Cyprus. Een pratende vijgenboom klinkt misschien ongeloofwaardig, maar Shafak weet er een boeiend personage van te maken. Ooit stond er een vijgenboom in het midden van de taveerne die gerund werd door Yusuf en Yiorgos, twee vrienden voor wie de gastvrijheid uitgevonden moet zijn. Na sluitingstijd blijken ze geliefden, maar dat weet alleen de boom. Op een dag wordt er een bom in de taveerne gegooid, later worden de muren roze geverfd door onverlaten. Van Yusuf en Yiorgos wordt sindsdien niets meer vernomen.

›› **Zelfs voor de doden is er hoop** ‹‹

Als Kostas jaren later terugkeert naar het eiland, zoekt hij Defne. Ze is getekend door haar ervaringen, maar Kostas weet haar te overtuigen met hem mee te gaan. Voor hun vertrek gaat hij naar de ruïne van de taveerne. Tussen de brokstukken staat nog altijd de vijgenboom, hij geeft zelfs meer vruchten dan ooit. Kostas neemt een stekje mee naar Engeland. Daar trouwt ze en krijgen ze een dochter, Ada. Met haar begint het verhaal, als tiener krijgt ze op school de opdracht een familielid te interviewen over het verleden. Ze zal verboden terrein moeten betreden, moeder Defne heeft voor haar vroege overlijden van Kostas geëist dat hij de pijn van het verleden niet zal overdragen op Ada.

Shafaks roman is een cocktail van westerse thema's, cypriotische geuren en kleuren en oosterse verhaaltraditie. Dat maakt het tot een veelzijdig en ideeënrijk verhaal. Opvallend is de rol van de natuur. Bomen, vogels, vlinders, ze zijn de mensen tot troost. De vijgenboom groeit uit tot een zorgzame engelfiguur. Zelfs voor de doden is er hoop, ook voor degenen die nooit gevonden zullen worden. 'De natuur ontfermde zich over hen. Wilde tijd en echte marjolein groeiden uit dezelfde bodem, de grond brak open als een barst in het raam om plaats te maken voor het nieuwe.' Als rozen die door asfalt groeien. Al heeft Shafak het niet over de lichamelijke opstanding van de doden, op plaatsen van vernietiging laat de belofte van Pasen zich zien in de ontluikende natuur.

ARIE KOK IS JOURNALIST EN AUTEUR

Naar aanleiding van:

Elif Shafak, *Het eiland van de verdwenen bomen*, Amsterdam (Nieuw Amsterdam). 2021. 368 pagina's. € 22,99. ISBN 9789046829134

In het kort

- Inspirerende en betekenisvolle vertelling.
- Beeldend en kleurrijk verteld.
- Boeiende episode uit de geschiedenis.
- Shafak heeft veel woorden nodig om iets te zeggen.

Onze universiteit

Toen ik ging studeren, gaf mijn vader mij iets mee. Ik zou ver van huis gaan, studeren in Amsterdam, best spannend. Mijn vader was nooit lang van stof, het waren maar enkele zinnen: 'Zoek de dingen van het koninkrijk en dan zal God je ook daar bewaren.' Zoiets was het. Ik had wel theologie in Kampen willen studeren. Maar ik had geen gymnasium gedaan en dan moest je in die tijd nog alles van Grieks en Latijn inhalen. Dat werd te langdurig en te ingewikkeld. Amsterdam dus. Dat ik daar mijn geloof heb bewaard, is niet te danken aan de universiteit. Ik werd opgebouwd op de gereformeerde studentenvereniging, waar ik jongeren ontmoette die met hun geloof bezig waren en de dingen van Gods koninkrijk zochten, ook in hun studie. Sindsdien raad ik alle beginnende studenten aan: word lid van zo'n vereniging.

» Dat ik mijn geloof heb bewaard, is niet te danken aan de universiteit «

Vanaf 1 januari kunnen scholieren zich weer inschrijven voor een universiteit of hogeschool. Er zijn er veel die dat doen. Een bachelor- en masterdiploma zijn belangrijke papieren om verder te komen in het leven. In Amerika doen studenten hun stinkende best om op bepaalde topuniversiteiten te komen. Carrière en kassa verzekerd. Onze wereld onderhoudt mooie universiteiten. Onze kerken doen dat ook. Binnenkort verhuist de Theologische Universiteit van Kampen naar Utrecht. Die universiteit wordt gesteund door GKv en NGK. Het is *onze* universiteit. Ik hoop dat steeds meer studenten hiervan flink gebruik gaan maken.

Soms denk ik aan dat zinnetje van mijn vader. Daar sprak groot vertrouwen uit: je krijgt echt wat je nodig hebt als je de dingen van Gods koninkrijk vooropstelt. Ik had graag willen studeren aan een universiteit waar dat helemaal de bedoeling is. Zo'n universiteit hebben we, onze christelijke universiteit. Ik hoop dat in het nieuwe jaar veel scholieren van nu de weg naar Utrecht weten te vinden.

ROEL KUIPER IS RECTOR VAN DE
TU KAMPEN|UTRECHT

Duurt Vonck theoloog-toeruster in GKv Berkel en Rodenrijs

De GKv van Berkel en Rodenrijs heeft dominee Duurt Vonck uit Houten aangesteld voor jeugdwerk en missionair werk. Het gaat om een benoeming van veertig procent voor een periode van drie jaar. De benoeming is enkele maanden geleden ingegaan.

Vonck richt zich in Berkel en Rodenrijs op jongeren van 18 jaar en ouder, onder andere op het gebied van de (geloofs-)toerusting. Een ander aandachtspunt voor Vonck is missionaire samenwerking in de burgerlijke gemeente Lansingerland, waar Berkel en Rodenrijs onder valt. Duurt Vonck (41) was van 2010 tot 2015 gemeentepredikant van de GKv in Houten met een specifieke opdracht voor de jeugd (15-25 jaar). Daarna werd hij directeur van Stichting Agapè. Per 1 januari van dit jaar legde Vonck zijn directiefunctie neer, sindsdien richt hij zich op City Movements, een initiatief van Agapè in samenwerking met onder meer Stichting Opwekking en MissieNederland. City Movements richt zich op het versterken van lokale interkerkelijke netwerken die zich gezamenlijk inzetten voor de bloei van hun woonplaats. Vonck doet promotieonderzoek naar de succes- en faal-factoren van City Movements in Nederland.

Dominee H. van den Berg (67) overleden

Hendrik (Henk) van den Berg, emeritus predikant van de GKv van Berkel en Rodenrijs, is op 29 november 2021 overleden. Hij was predikant van de GKv in Hoek (1980), Assen-Zuid (1984), Dalfsen-Oost (1994) en van 2001 tot aan zijn emeritaat in 2020 van Berkel en Rodenrijs. Hij werd 67 jaar. Op onderwegonline.nl verschijnt binnenkort een In Memoriam.

Komen en gaan

Aangenomen naar De Voorhof, CGKv Franeker:

A. de Braak, GKv Sint Jansklooster-Kadoelen; naar De Schakel, Gkv/NGK Neede (deeltijd): C. van Dusseldorp, GKv Schildwolde, die daarnaast ook verbonden is aan de Theologische Universiteit Kampen; naar Evangelisch Reformierte Kirche (Westminster Bekenntnisses), Neuhofen an der Krems (Oostenrijk): J.B. Wilmink, De Kandelaar, GKv Amersfoort-Centrum.

Afscheid wegens emeritaat als justitiepredikant van GKv Nieuwegein: H.J. Boersma, die de GKv-gemeenten van Haulerwijk (2003) en Nieuwegein (2017) diende; van GKv Onnen wegens opheffing van de gemeente: R.C. Vellinga, die in deeltijd predikant blijft van De Brug, NGKv Wapenveld.

Beroepbaar: D. de Jong, losgemaakt predikant van de GKv Den Ham, daviddj@solcon.nl.

Preekbevoegdheid verleend aan Evert Jan Broekhuizen, jongerenwerker Dronten, ejbroekhuizen@gmail.com; aan Nathasja Hooiveld-Meijer, Groningen, nathasjahooiveld@gmail.com

VOORUITBLIK HOE IS HET MET DE DOMINEE?

- In OnderWeg 1 zoomen we in op het belang van het predikantschap. Welke waarde heeft hij of zij voor jou en de gemeente? En hoe vergaat het de predikant anno nu?
- In Ontmoetingen een gesprek met Tjerk van Dijk. Hij is directeur van Nederland Zoekt en werkt al jarenlang als pionier en gemeentestichter. Wat drijft hem?

De volgende editie van **OnderWeg**
verschijnt op 8 januari 2022

01

OnderWeg online

> Op Twitter

Bram Beute
[@brambeute](#)

Wat helpt jou om hoop te houden in deze donkere tijden? Soms helpen muziek en film ook een beetje. Voor [@onderwegonline](#) maakte ik een lijstje luister- en kijktips. Meer tips zijn welkom!

[onderwegonline.nl](#)
Kun jij nog verwachten?

'Almaar onvervulde hoop maakt ziek' (Spreuken 13:25). Hoe is dat met jou? In de kerk willen we de verwachting levend houden...

> Benieuwd naar het lijstje
met luister- en kijktips van
Bram Beute?

Ga naar [www.onderwegonline.nl](#)
of scan de QR-code:

Wie volg jij?
De Koning die wil dienen
of de koning die gediend wil worden?

Illustratie: Annelies Vonk • [www.kriebelsenkrabbels.nl](#)

"Dit boek en de leertrack hebben mijn leiderschapsontwikkeling enorm verrijkt."
Egbert van der Stouw,
Protestantse Kerk in Nederland

Welkom op de 'long walk to freedom' als leidinggevende in de kerk en in de samenleving! Je kunt de leertrack The Undefended Leader volgen in een groep (start 17-18 maart 2022) of individueel.

Oeds Blok & Liesbeth van Tongeren

Instituut voor Undefended Leadership
www.undefendedleader.nl
info@undefendedleader.nl

delen, opdrachten en video's

vreemde vreugde
de eerste brief van Petrus
nieuwe methode voor bijbelstudie

steunpuntbijbelstudie.nl

nu verkrijgbaar

Gereformeerde Kerk vrijgemaakt De Lichtbron in Balkbrug

Zoekt een predikant 1,0 fte

Wij zijn:

Wij zijn de Gkv de Lichtbron in Balkbrug, een streekgemeente met gemeenteleden uit hoofdzakelijk Balkbrug, Dedemsvaart en Oud-Avereest. Onze gemeente telt ruim 400 doop- en belijdende leden. Wij zijn een open en hartelijke gemeente met ruimte voor elkaars geloofsbeleving.

In december 2020 vertrok onze predikant naar een andere gemeente.

We willen deze vacante plaats graag weer vervullen en daarom zijn we op zoek naar een betrokken en enthousiaste

predikant, die

- dichtbij God leeft en de gave heeft om met passie en op inspirerende wijze de Bijbel als Bron van het dagelijks leven uit te leggen.
- de gemeente, waarvan een aanzienlijk deel uit jongeren bestaat, met diversiteit in geloofsbeleving, geestelijk leidt en verbindt in de eredienst en het omzien naar elkaar.
- bij voorkeur minimaal één gemeente heeft gediend.
- vanuit een realistische kijk, vrijmoedig en open in het leven staat.
- ons helpt de mensen in het dorp te bereiken, om zo als gemeente de liefde van Jezus uit te stralen.

Wij bieden:

- Een goede samenwerking met een enthousiaste Raad van Oudsten, Diaconie en gemotiveerde vrijwilligers.
- Een gastvrije en diverse gemeente, met een stabiel ledenaantal, die ernaar verlangt om met enthousiasme te dienen, samen te komen en het geloof te delen.
- Het wonen aan de rand van het prachtige Reestdal, waar het naar hartelust genieten is van natuur en cultuur.

Het uitgebreide profiel en meer informatie over de gemeente is te vinden op onze website

www.balkbrug.gkv.nl/vacature

Tevens kan er ook persoonlijk contact opgenomen worden met de voorzitter van de sollicitatiecommissie Dick van der Horst tel: 06-25392379 of via sollicitatie@balkbrug.gkv.nl.

Uw reactie met cv kunt u tot **8 januari 2022** sturen aan de sollicitatiecommissie van onze kerk via sollicitatie@balkbrug.gkv.nl.

